

52128
[22]. köv. I-IV, V, VIII-X
1936.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT
FELELŐS SZERKESZTŐ

VICSAY LAJOS

állami polgári iskolai tanár

TARTALOM

Január

H: apr.
(jan-okt.)

Finta Sándor: A föld szíve. (Vers.) — V.: Szabadságszeretet és nemzeti érzés. — Tóth Ede: Tavaszi hódolat. — Kinizsi Andor: Tavasz van. (Vers.) — Tanítások: Hogyan lett szabad a magyar? — Ünnepi beszédek: Uray Sándor: Fohász. (Vers.) — Vicsay Lajos: Új magyar március! (Vers.) — V. L.: Párbeszéd március 15-re. Elmondja egy kisfiú és egy leány. — O.: Március tizenöt... — Móra László: Az volt a tavasz! (Vers.) — Vicsay Lajos: Szavalókar. Új magyar március! — Mesedélután: A szabadságról. Székely Sándor: Március. A szabadságharc. Rákosi Viktor: A földvári hős fiú. Kovács Ferenc: Március 15. Jókai Mór: Az utolsó vers s az utolsó golyó. Vályi Nagy Géza: Petőfi halála. A kassai március. Z. Tábori Piroska: A szabadság ünnepén — Szilágyi Gyula: Zenés tornagyakorlatok, Szabadgyakorlatok. — Népművelési előadás. Mit adunk a világnak? — Hrabák István: Gázharc. — Gyakorlati fogások és eljárások. — Szerkesztői üzenetek.

KIADÓHIVATAL:

Szeged,

Kálvária ucca 5.

Szerkesztőség : Madách ucca 17.

Előfizetési ára egész évre 6 pengő

EGYETEMI KÖNYVTÁR
SZEGED

A Gyakorlati Pedagógia

a magyar tanító barátja,
mert **6** pengőért több, mint
500 oldalon

nevelési kérdéseket tárgyal, iskolai ünnepélyeket ad teljes kidolgozásban, ünnepi beszédeket, költeményeket, dalokat és műsorokat nyújt, előadható kis szindarabokat közöl, mintatanításokat dolgoz ki, népművelési előadásokat, szülői értekezleteket közöl, gyakorlati fogásokat és eljárásokat ismeret, zenés torna gyakorlatokat, teljesen kidolgozott mesedélutánokat ad hasábjain hónapról-hónapra.

A Gyakorlati Pedagógia

a tanító tanácsadója minden kérdésben, az iskolában, az iskolán kívül.

Szerkesztője: **VICSAY LAJOS**

Kiadóhivatala :

Szeged, Kálvária-ucca 5. sz.

Mindig friss !

Mindig alkalmoszerű !

Tisztelt Kartárs Ur !

Olvassa át és amennyiben a lapra ennek dacára sem óhajt előfizetni, úgy kérjük annak mielőbbi visszaküldését, mert ellenesetben **előfizetőnek tekintjük.**

1936. január 20.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5. Szerkesztőség: Madách u. 17.

A föld szive

Fiam, szeresd a föld rögét,
Ne láss benn ^{szárt} sárt, vagy port csupán!
Hints áldást, hint a magvető,
Minden parányi hant után!

Mert jó anyánk a föld nekünk,
A keble bölcsőnk és sirunk.
Magán hordozza örömünk
S a könnyet is, mit elsírunk.

Ásót, kapát fogj, szánts rögöt
S barázdázz ráncot ráncra rá,
Csak vesd nyugodtan gondjaid
Az áldott, békés föld alá!

Kihajt szivén a friss remény,
Munkád nyomán a dús kalász,
S a gond, verejték sirjain
Gyümölcsös életet találasz.

Csak vesd belé az életed,
A szivedet s a lelkedet,
Mert holt hősöknek szent pora
S vérárja adja telkedet!

Keresd meg őket s légy velük!
Állj ott a sarjadt fű mögött
S figyeld, mint dobbanó szivet,
Az istenáldott, szent rögöt!

Ez multad s ebben él jövőd,
Munkád örömmel tölti be...
Hazát szeretni téged is
Majd megtanít a föld szive.

Finta Sándor.

Szabadságszeretet és nemzeti érzés

„Mi a haza, mint a legszentebb kapcsolatokkal egybefoglalt emberek társasága!” Kölesey.

Gondoktól terhes felhőzetben és villámokkal szaggyatott borulatban jött el hozzánk újra a nagy március idusának évforduló ünnepe, hogy letűnt idők ködfátyolából feltámassza a dicsőséges multat, felvonultassa a kálváriás históriát és a hálás emlékezet nagy szent áhitatában megelevenítse a magyar szabadság legendás újjászületésének emlékűnnepét.

Az emlékezet, a számonkérés és az erőgyűjtésnek ebben az ünnepélyes ihletében újból és újból a történelem mérlegére tesszük 1848 március 15-ét, hogy most már 88 esztendő távolságából értékeljük a magyar szabadság születésnapját.

Háromszáz esztendőnél tovább járta verejtékezve, vérezve nemzetünk azt az utat, amely egy csodálatos tavaszon beteljesedésbe ért. E hosszú századok alatt nemcsak szabadságát, nemcsak hatalmi állását veszítette el, hanem elvesztette a haladás, a fejlődés iránti érdeklődését is. Elvesztette a másfélszázados török hódoltság miatt is, de éppen annyira a saját hibájából is. Mert amíg nyugaton már fellendült az ipari és kereskedelmi élet, amely azután magával sodorta a szellemi élet fellendülését is, addig nálunk a rendiség béklyóiban vergődött a nemzet, kizárva tagjainak tulnyomó többségét, a jobbágyság millióit nemcsak a politikai élet kereteiből, hanem a művelődés és haladás határai közül is. Fölöttünk nem változott meg az idők járása a török alól való felszabadulás után sem, nem vettük észre azt, hogy nyugaton már nagy szellemi és szociális áramlatok gyurják, alakítják jobbra, nemesebbé a népeket, társadalmakat.

Bessenyeitől kezdve a magyar írók egész sorának kellett jönnie, hogy feltépjék az alvó nemzet szeméről az álmat s Széchenyi szigorú, de nemes törekvésű értelmeinek kellett elhangzaniuk, hogy végre magára találjon a magyarság s elfoglalja újra méltó helyét az európai népek koncertjében. Az utat, amelyen járnia kellett, Széchenyi mutatta meg a nemzetnek, ám a 48-as idők nemzedékének lett örök érdeme, hogy felismerte és betöltötte a 48-as idők nagy feladatát! Vezér és lelkes nép kellett e nagy feladat betöltéséhez, csak így együtt, egymást megértve és támogatva véghezvették azt a nagy — történelmünkben a honfoglalás és államalapításon kívül talán legnagyobb — feladatot, hogy az elavult síneken döcögő nemzetet új, a korszellem által megkívánt sínekre váltsák át s megalkossák az új Magyarországot! Így együtt: a vezér és az egész magáraeszmélt magyarság tudta csak véghezvinni e nagy feladat megtestesítését. Külön-külön ... pusztába kiáltott szó maradt volna Széchenyi irányító, utatmutató lelkes agítálása is, mint ahogy céltalan bolyongás lett volna a nemzet megindulása is, hivatott vezér irányítása nélkül. Az ut

adva volt, az átváltást azután Kossuth és a nagy márciusi nemzedék végezte el. Hogy nem történt minden zökkenés nélkül, az nem egészen rajtuk mulott...

Mit tanulhatunk tőlük, melyik az az út, amelyet követnünk kell, ha méltók akarunk lenni hozzájuk s meg akarjuk valósítani azt a nagy történelmi feladatot, amelyet elének, a mai nemzedék elé állított az idők nagy Kormányzója?

Az a nagy nemzedék félre tudta tenni egyéni bajait, gondjait, megoldatlan problémáit akkor, amikor a haza érdeke fontosabb volt azoknál. De mást is tett. Megértette az idők követelte kívánalmakat s azt cselekedte, amit az adott körülmények között éppen tennie kellett! Ebben állott nagy érdeme, amely örök időkre halhatatlanná teszi emlékét ama nagy márciusi nemzedéknek.

Az első feladat tehát az, hogy értsük meg mi is korunk szavát s nézzük, keressük és ismerjük fel azon követelményeket, amelyeket mai helyzetünk elének tár és megkövetel, ha élni és feltámadni akarunk. És itt hallgassuk meg a nagy alkotó miniszternek, **Klebensberg Kunó** grófnak szavait:

„Meg vagyok róla győződve — írja —, hogy a magyarságnak is sok tekintetben át kell alakulnia, ha teljesen megváltozott viszonyok között, Európának ezen az exponált pontján, redukált területen, megfogyott népességgel, elszegényedve mégis meg akarunk állni, sőt a pusztá létfenntartáson túlmenve, területi épségünket is helyre akarjuk állítani.

Ezért a neonacionalizmus főfeladata egy új magyar eszménynek, egy új magyar embertípusnak a kimunkálása: aki keveset beszél és szónokol, de annál többet dolgozik és alkot. Aki olyan nyomatékosan tud akarni, mint ahogy az újfajta acélfurók könnyűszerrel áthatnak a legerősebb páncélfalon. Aki nem meríti ki erejét vitákban, perpatvarokban, feleselésben, hanem aki minden energiáját öntudatosan a kitűzött célokra koncentrálni tudja. Ha a magyar iskola, a magyar templom és a nemzetnevelés többi tényezői nem tudják az aktív magyar embernek ezt a típusát megteremtteni, akkor veszve vagyunk.“

De a nagy miniszter tovább megy a megállapításaiban s vegyelemezzi a magyar társadalmat is, amikor megállapítja, hogy abban négy baloldali és három jobboldali típus különböztethető meg. Ezek: 1. a passzív típus (a Pató Pál-típus), amely nem törődik semmivel; 2. a negatív ember (a mindent tagadó és állandóan ellenzéki), ennek sohasem jó semmi, ami van; 3. a szónokló hazafias, „hordó-hazafiaság“, de amely szónoklatokba fullad s tovább nem terjed a pusztá frázisnál; 4. a destruktív, aki előtt minden rossz, ami régi és minden jó, ami új. Ezekkel szemben állnak a pozitív típusok: 1. az aktív ember; 2. a pozitív ember s 3. a produktív ember. **Körniss Gyula** megállapítja, hogy az új magyar nacionalizmusnak alapköve csakis a magyar munka termékenysége és teremtő ereje lehet. „A munka az igazi élő magyar hazafiság“.

Tovább menve Gömbös Gyula miniszterelnök is új ember-típus nevelését, kialakítását sürgeti.

„Sokszor hangoztattam már — mondotta a miniszterelnök egy, a cserkészekhez intézett beszédében —, hogy új embertípusra van nemzetünknek szüksége és ha a cserkészmozgalom nevelési irányát nézem, azt mondom: érzésem szerint a ti nevelő munkátok eredménye lesz az új embertípus, az önzetlen, a munkabíró és a munkára kész magyar ember típusa. Az az új világ, amelyben ma élünk, új embert kíván: szorgalmas, dolgozó, a közért áldozni tudó, önzetlen magyart. Olyan magyart, aki akkor, amikor nemzetéről van szó, bármilyen legyen is társadalmi rangja, ha kell, azonnal beáll közembernek.

Az önálló független magyarság a Kárpátok medencéjében olyan embertípust követel, amely hallgatagon állandó apostoli munkát végez a magyarság jelleme és jövője érdekében. Csak olyan ember viszi előre az ország sorsát, aki kemény magyar, mint amilyenek az ősök voltak, aki szorgalmas, mint a magyar szántó-vető és lelkes, mint mindannyian azok a nagy magyarok, akik a magyar ügyért harcoltak.“

Mit tehet e téren az iskola? Az új magyar típus kialakításának oroszlánrészét neki kell elvégeznie! Az iskola egész tanításának ettől a nemzeti szellemtől kell áthatva lennie. Még csak nem is nehéz dolog a nemzeti szellemnek minden tantárgy körébe való bevitele és azzal való átítatása, csak szív kell hozzá, érző, fájó és a hazáért dobogó magyar szív. A márciusi ifjak lelkesedése és honszerelem. „Szép csillag a honszeretet, gyönyörűségesen ragyog“ — mondja Petőfi s költőink — a régiak és újak egyaránt —, az izzó hazaszeretet érzelmétől vannak áthatva. „Hazádnak rendületlenül, légy hive óh magyar“ — éneklí Vörösmarty. „Hallottad a szót: rendületlenül?“ — kérdi Arany. Ezek az érzelmek minden órán jelen legyenek az iskolában.

Ez a nemzeti szellem van hivatva arra, hogy a magyarságot összelüzze s a nemzetet igazán nemzetté tegye. Tüzes, erős magyarság, lángoló hazaszeretet biztosítja csak nemzetünk fönnmaradását és fölvirágzását. A világnak minden népe, nemzete a magáét becsüli meg elsősorban. Nekünk, magyaroknak is a magyarság értékes tulajdonságait kell kifejlesztenünk, ezzel teszünk szolgálatot hazánknak s ezzel leszünk méltók a nagy márciusi ifjakhoz.

Ez az erős nemzeti szellem irányít a tanítás anyagának kiválasztásánál is. Amit tanítunk, az a magyar nemzeti műveltség kincseiből való legyen. Tanításunk főtárgya a magyar nyelv. Olvasmányul a magyar irodalom termékei szolgálnak, a magyar írók és a részletesen ismertett magyar történelem irányítják a tanuló gondolkodását és felfogását. A magyar történelem nagy alakjai szolgáljanak például, a nemzeti fejlődés menetének ismerete pedig tanulságul szolgál arra, hogy a mi nemzeti kultúránkat, a magunk körében — mint a magyar haza egyik polgára —

folytassuk és műveljük. Ezt a szellemet szolgálja a földrajz is, ahol különös szeretettel foglalkozunk mindazzal, ami magyar. Ne muljon el ilyen földrajzóra nélkül, hogy érzelmi mozzanatokkal ne mélyítsük el tanításunkat. (Költemények, dalok, vagy akár egy szép leírás stb. elmondása.) Ébresszünk a magyar tanulóban tiszteletet, ragaszkodást lelkesedést minden iránt, ami magyar és a magyar kultúra terméke.

Az iskolai ünnepélyek már csak fokozzák, megerősítik ezeket az élő érzéseket s alkalmat adnak arra a tanulóknak, hogy ilyen érzéseit, érzelmeit kifejezésre is juttathassa.

Egynek, egyetlen egynek kell lennie ma minden magyarnak, mert csak úgy teljesíthetjük azt a nagy és nehéz feladatot, amit elénk állított a történelem. De reánk nézve többet is jelent a nemzeti egység: életkérdést. „Trianon óta — mondja Szekfü Gyula — a Nemzeti Egység az, melynek szükségességéről talán legtöbbet és legőszintebben szokás beszélni. Szomszédságunkban mindenütt egységes nemzeti akaratok emelkednek fel előttünk fenyegetőleg, lehetetlenség tehát továbbra is egység nélkül maradnunk...”

Mi teremti meg az egységet?

Elsősorban a nemzeti érzés, a haza szeretete. A nemzeti érzés szellemi hatalom. Vagy gondoljunk csak a nagy márciusi ifjak csodálatos teljesítményére, a diadalmas tavaszi hadjáratra, amikor egy alig kiképzett s rosszul felszerelt kicsiny magyar sereg kikergetett az országból egy olyan kitűnő sereget, amely akkor Európa egyik legjobban kiképzett és felszerelt hadereje volt! A nemzeti eszme nem az egyes ember szívében keletkezik, hanem az összességnek a felbuzdulása, kollektív erő, aminek nincs is tényleges léte, de hatás-valóság.

A másik fontos tényezője a nemzeti egységnek a nemzeti eszme, a nemzet tagjainak öntudatra való ébredése. Tudata a közösséghez való tartozásnak, a nemzeti értékeknek, a nemzet önfenntartási vágya, az a vágy, hogy a nemzet méltó helyet foglaljon el a népek együttesében, s hogy utódaiban tovább éljen örökkön-örökké!

Melyek azok az egységesítő, az egész nemzetet átölelő, egygyé forrasztó gondolatok? Az első az, hogy a magyar nemzet önálló és független akar lenni. A másik gondolat az, amelyben mindannyian egyesülhetünk: igazságot Magyarországnak! A harmadik pedig nemzeti értékeink, nemzeti kulturánknak megbecsülése, fenntartása és továbbfejlesztése.

Egy népnek csak addig van helye a nap alatt, ameddig érték, és tud értéktermelő lenni. Minden nép csak addig tud továbbélni, amíg nemzet és megvannak a maga értékes sajátságai. Hogy is mondta csak Széchenyi?

„A magyar népnek nincs csekélyebb hivatása, mint képviselni — Európában heterogén sarjadék — ázsiai bölcsőjében rejtőző, eddig soha ki nem fejtett, sehol érettségre nem virult sajátságait. Sajátságait egy törzsök fának, mely bizonyosan annyi jót

és nemeset rejt magában, mint az emberi nemnek bármely leikes családja.“ (Kelet népe 15. l.)

Mi az, amiben a nemzet értékes sajátosságai legszebben s legjellemzőbben megvannak? Kulturája. Nemzeti kulturája, amely legjobban összekapcsolja a lelkeket. Ki e kulturában él, az magyar, azt többé eltéphetetlen szálak fűzik nemzetéhez, bárhol éljen is, Nubia homokján, vagy Grönland jégmezőin. Ma már nem a közös származás a nemzeteket összetartó kötelék, hanem a kultura közössége, a közös nyelv, a közös szokások, a történelem és a közös sors. Ezek tartják össze hazánk fiait. De ezeket a tudat alatt működő erőket tudatosan is táplálnunk kell. A nemzeti öntudat, a szolidaritás gondolata, az összetartozás tudatos ápolása hatalmassá és erőssé teszi a nemzetet. Méltán mondja Arany János:

„Élni fog a nemzet, amely összetart.“

Ez az erő éltette egy évezreden át, amikor a sorscsapások súlya alatt magához térve, rátalált egymásra minden magyar s egygyé tudott lenni a haza forró szeretetében. Ez az érzés mentheti meg egyedül mai helyzetéből is, ha egyesek tudunk lenni nagy nyomorúságunkban, ha meglátjuk még a példát és követni tudjuk, amit az a nagy negyvennyolcas nemzedék mutatott nekünk, akkor beteljesedik a Szózat költőjének jóslata:

„Mert még neked virulni kell óh hon,
Tul és innen sok késő századon!“

(V).

Tavaszi hódolat

Ha kirohanok a tavaszba
Uram és elragad a mámor,
Nyíló virágok tengerében
A pirosblúzos tulipánról
Felém tekint jóságos arcod.
Te édes illat vagy a rózsán,
Égő sugár a harmateseppen,
A tisztaság a liliomban,
Te vagy a szépségben a mester.
Madár dalán Te vagy a ritmus,
Te vagy a himpor lepkeszárnyon,
A százszorszépek, szűz szírmáról
Te mosolyogsz le, Uram, százszor.
Te vagy a méz a kelyhek mélyén:
Méheknek édes tápláléka,
A holdas esték illatában
Neked kuruttyol ezer béka,

Te vagy a mindenneknek őre,
 Te vagy a tavasznak bizó álma,
 Te vagy a hajnal titkos csendje
 S virágban Rólad zsong a lárma:
 Bogárcák hálás zümmögése.
 Tavasznak lelkes lüktetésén
 Te vagy Uram az örök ihlet,
 Ilyenkor nincs kezében villám
 S mi elfeledjük vétkeinket,
 Bódultan, nagy, szerelmes szívvel
 Egész lelkünket Feléd tárjuk
 És nincsen bennünk semmi árnyék:
 Tűz hamvasztotta el a multunk.
 Várnak Reád csudás parádék
 Szent hódolattal. Örök Isten
 Üdvözlégy szent Tavasz Királya.

Tóth Ede.

Tavasz van . . .

A fiú lágyan bámulja a lányt,
 ki ablakából reá visszanéz
 s tekintetük összeölelkezik.
 Tavasz, tavasz van: ennyi az egész!

Az elsőemeleti kis cseléd
 most dalba kezd és száll, száll tompa altja.
 Az öreg nyugdíjas lent a ligetben
 kopott kabátja gallérját lehajtja.
 Kis pékinas hetykén füttyülve száguld,
 biciklijén csattog a rossz pedál
 és a nyulánk, tizenhatéves bakfis
 a selyem-kirakat előtt megáll.

Kacsingat már a kandi ibolya
 a nyújtózzkodó, friss bokor alól.
 Egy fiú s lány egymás szemébe néz
 és tekintetük indulót dalol.
 A végtelenből most halkán megindul
 s dobolni kezd millió szívverés.
 Mi az, mi történt tegnap óta?

Tavasz, tavasz van: ennyi az egész!

Kimizsi Andor.

T a n i t á s o k

Hogyan lett szabad a magyar?

Lelki életünkben nagy szerepük van az érzelmeknek, talán fontosabb és nagyobb szerepük, mint az értelemnek. Az emberek szimpátiája is, de a közvélemény is az érzelmeiket részesíti előnyben. Bizonyos, hogy nincs igazi műveltség kifejtett érzelmi élet nélkül. Mit ér a világ minden tudománya, mégannyi ismerete is, — ha üres a szív és rideg? Az igazi műveltség nem is annyira a tudásban, mint inkább a jóságban, a lelkek nemességében van, s ez a lelki nemesség elsősorban az érzelmek nemessége. Az érzelem emel föl magasabbrendűvé, ez lendít az ideálok világába: a magasabb értékek felé. Az érzelem azonban nem mind nemes, van alacsonyrendű érzelem is s elmondhatjuk, hogy amily nagy érték a nemes érzelem, éppen olyan veszedelmes az alacsonyrendű.

Az érzelmek nevelésének kérdése mégis legkevésbé művelt területe a pedagógiának. Egyesek — mint pl. Herbart — egyenesen kihagyják pedagógiai rendszerükből, mintha semmi szerepet nem tulajdonítanak neki. Bizonyos, hogy az érzelmek nevelése nem könnyű kérdése a neveléstudománynak. Akadályai egyrészt az átöröklött idegrendszerbeli adottságok és a temperamentum, másrészt a hozzáférhetőség nagy nehézsége. Pedig az érzelmek a cselekvés mozgatói, a tett rugói, hatásuk szinte döntő a gyakorlati pedagógiában.

Mit tegyünk hát az érzelem nevelése szempontjából? A legelső az, hogy fogékonyságot ébresszünk a gyermekben az érzelmek iránt skedélyi életét gazdagítsuk. A második az, hogy a nemes érzelmeket juttassuk uralomra lelkében, míg a harmadik a nemes érzelmek iránti fogékonyságnak állandóvá tétele.

Az érzelmi nevelésnek legjobb eszközei az iskolai ünnepek. Ezeknek szinte korlátlan lehetőségei vannak a gyermek lelki-, kedélyi világának fejlesztésére. Nagy előnyük az is, hogy mivel ilyen iskolai ünnepélyeken kizárólag csak nemes érzelmek váltódnak ki a gyermekben, döntő befolyásuk lehet a gyermek nemes érzelmeinek kifejtésénél.

Az iskolai ünnepélyeket azonban kellően elő is kell készíteni, mint ahogy utólagos elmélyítésükről is gondoskodni kell. Vonatkozik ez egyrészt az értelemre, vagyis, hogy a gyermek megértse azt, amiről az ünnepélyen szó lesz, de az érzelmi részre is: meg kell teremtenünk a gyermek lelkében azt a hangulatot, amely a felkeltett érzelmeket azután megrögzíti és hatékonyakká teszi.

A következőkben a március 15-i ünnepély előkészítését

mutatjuk be. Ez az előkészítés két tanítási óra keretében történik. Mindkét tanítás részletes vázlatát itt adjuk.

*

Az 1 óra anyaga.

1. Az új Magyarország megteremtése.

Tanítási anyag. Kossuth Lajos fellépése. Megindítja a Pesti Hírlapot. Sikra száll a szabad és független Magyarországért. A nemzet nagyrésze őt követi. Az országgyűlés Kossuth indítványára kimondja az örökváltságot s a magyar ipartermékek pártolására pedig megalakul a Védegylet. 1848-ban a párisi forradalom hírére az országgyűlés küldöttségben kéri (Kossuth a vezetője) a királytól a népképviselői országgyűlés megalakítását és a felelős magyar minisztériumot. Március 15-én Pesten kitör a vértelen forradalom s a király kinevezi az első felelős minisztériumot, szentesíti az új népképviselői alkotmányt. Az utolsó rendi országgyűlés törvénybe iktatja az egyenlő közteherviselést, a törvény előtti egyenlőséget és eltörli az ősiséget.

A tanítás előkészítése. Kirándulás a városi muzeumba. (Ha a községben ilyen nincs, valami emlékműhöz, stb. megyünk, ami a szabadságharcra vonatkozik.) Élménynyújtás. Szegeden pl. a Városi Muzeumban a szabadságharc-kori zászlók, képek, szobrok, fegyverek megtekintése, a Kossuth-szobor megtekintése. Hogyan emlékezik meg a szegedi nép Kossuth Lajosról? (Szájhagyományok gyűjtése.)

A tanítás vázlata.

I. A tanulók tapasztalatainak számonkérése. Megfigyelések stb. A megbeszélések folyamán rátereljük a kérdést a célra. Beszéljünk ma arról, hogyan lett szabad a magyar?

II. Tárgyalás. 1. A tanulók elmondják azt, amit tudnak a tárgyról. Megbeszélés.

Kapcsolás az előző anyaghoz. Széchenyi és a reformkor. Széchenyi külföldi utazásai alkalmával látta a magyarság elmaradását. A magyar nyelv kérdése. Első dolga a nemzet lelki ujjászületésének szükségessége Ennek gazdasági feltételei: az ősiség eltörlése, a biztos hitel. Pest fejlesztése (a főurak itthon költsek el jövedelmeiket); lótenyésztő-társaság alapítása; megépíti a Lánc-hidat; megszervezi a gőzhajózást; szabályoztatja a Dunát, Tiszát; gőzmalmokat és gyárakat alapít. A magyar nyelv jogai érvényesülnek: az országgyűlés magyarul tanácskozik.

2. Az új anyag tárgyalása.

a) Kossuth Lajos élete és a nemzet vágyai. Kossuth az érzelmekre hatott inkább; a reformok megvalósítását a néppel karöltve akarja végrehajtani. (Széchenyi a nemességgel.)

b) Kossuth Lajos bemutatása. Arcképének szemléltetése. (1802—1894.) Ügyvédnek készült, az 1832—36-i országgyűlésen mint író

tűnik fel (Országgyűlési Tudósítások). Egyre növekvő népszerűsége, tudósításai a megyei gyűlésekről, lapját betiltják, Fogságba kerül. Kiszabadul, megalapítja a Pesti Hírlapot (1841.), az ellenzék vezére.

c) **Miért harcolt Kossuth?** A magyar nép boldogulásáért és szabadságáért. A szegény népet is be akarta vonni a politikai jogok birtoklásába, hogy azután a szabad nemzet anyagilag is meggazdagodhasson. (Ellentét Széchenyi és Kossuth között.) Céljait a nemzeti szenvedélyek fölkeltésével akarta elérni, hogy a régi rendi állam helyén az új, modern államot kiépítse. Meg akarta szüntetni a jobbágyság örökös szolgátságát az örökváltság behozatalával (a jobbágyság megválthatja birtokát), a magyar ipar fejlesztésével és pártolásával erős és gazdag országot akart teremteni. A magyar nép millióiért, azok politikai szabadságáért és boldogulásáért küzdött.

d) **Miért követte a nemzet Kossuth-ot?** Benne látta hivatott vezérét, aki szabaddá és gazdaságilag is erősebbé teheti.

e) **Mi valósult meg Kossuth terveiből?** Először az örökváltság és a Védegyelet.

f) **Az 1848. évi európai események.** Szabadságmozgalmak Párisban, Bécsben.

g) **A pesti ifjúság és Petőfi Sándor.** Március 15. Petőfi bemutatása. Arcképe. A Nemzeti dal megszületése és hatása. (Szavalt.) Az ifjúság összeállítja a 12 pontot, a magyar nemzet kívánságait. (Felolvasás.) A szabad-sajtó. A politikai foglyok szabadságbocsátása. A vértelen forradalom nagy hatása országszerte.

h) **Mi történt az országgyűlésen?** A királyhoz 100 tagú küldöttség megy Bécsbe, Kossuth vezetésével, mely a nemzet kívánságainak teljesítését kéri. A király kedvező ígérete.

i) **Az új Magyarország megalapozása.** Népképviselési alkotmány a régi rendi kormányzás helyett. Népképviselési országgyűlés, az első felelős magyar minisztérium kinevezése. A törvények szentesítése (1848. április 11).

j) **Az utolsó rendi országgyűlés törvényei:** Egyenlő közteherviselés, törvény előtti egyenlőség, az ősiség eltörlése stb.

III. Itéletalkotás és összefoglalás.

IV. Alkalmazás: A Nemzeti dal megtanulása.

A 2. óra anyaga.

A szabadságharc.

Tanítási anyag. A bécsi udvar nem tudott belenyugodni a magyar alkotmány megadásába, mivel ebben az egységes osztrák birodalom tervének meggyengülését látta. Fellázítja ellenünk a nemzetiségeket. Kossuth honvédséget toboroz, amely leveri az oláh és szerb felkelőket. A bécsi udvar rokonérzése a felkelőkkel. A magyar kormány lemond. Széchenyi visszavonul, a kormányzást Kossuth veszi át. Az udvari párt V. Ferdinándot — aki esküt tett a

magyar alkotmányra —, lemondatja, helyébe a 18 éves Ferenc Józsefet teszi uralkodónak. Az osztrákok és a nemzetiségek támadása Magyarország ellen. A kormány Debrecenbe menekül: a császár kihirdeti az egységes birodalom alkotmányát. Görgey dicsőséges tavaszi hadjárata: az osztrákok teljes kiszorítása az országból. A debreceni országgyűlés megfosztja magyar trónjuktól a Habsburgokat, Kossuth Lajos az ország kormányzója. Budavár visszafoglalása. Az oroszok beözönlenek az országba, Kossuth elmenekül, Görgey a megmaradt honvédséggel Villágosnál leteszi az oroszok előtt a fegyvert. Az osztrákok bosszuja (Haynau). Bach miniszter önkényes kormányzása. A nemzet ellenállása. Deák Ferenc, Erzsébet királyné és a kiegyezés.

A tanítás előkészítése. Elénekeljük énekórán a Fel, fel vitézek, ... Kossuth Lajos azt izente ... és Tavasz elmúlt ... című dalokat. A helyi szabadságharci emlékeknel látottakról fogalmazás és azok tüzetes megbeszélése. Az elmúlt évi iskolai ünnepély felelevenítése.

A tanítás vázlata. A tanulók dolgozatainak felolvasása és megbeszélése. A megbeszélés alatt megérleljük a kérdést; sokáig örülhetett-e a magyar szabadságának? Harcolni kellett szabadságáért. Hogy történt a szabadságharc? (Célkitűzés.)

II. Tárgyalás. 1. A tanulók elmondják élményeiket, tapasztalataikat, a szabadságharcról hallottakat, esetleg látottakat (könyv, képek, elbeszélések stb.) Megbeszélés.

a) Kapcsolás az előző óra anyagához. Kossuth Lajos, mint a nemzeti vágyak megtestesítője. A magyar népet akarta szabaddá és azután gazdaságilag boldogabbá tenni. A magyar nép melléje állott, Kossuth követelései: az örökváltság kimondása, a magyar iparcikkek pártolása, a magyar ipar fejlesztése, hazánk gazdasági fejlődése ennek révén boldogulása. A magyar nyelv diadala. Az 1848. évi európai mozgalmak, a pesti március 15. és Petőfi Sándor. Az országgyűlés küldöttsége Bécsben, a törvények elkészítése: az új Magyarország megalapozása. Az utolsó rendi országgyűlés törvényei.

3. Az új anyag tárgyalása. Örültek-e Bécsben a magyarok szabadságának? Mit féltettek a magyar szabadságtól? Miért volt szükségük az osztrákoknak az egységes osztrák birodalomra? (Az osztrák paraszt sorsa sokkal jobb volt a magyarénál. Miért? Vámrendszer!)

b) A nemzetiségek fellázítása. Kik telepítették hazánkba a nemzetiségek legnagyobb részét? Mikor? Miért támogatta a bécsi udvar a nemzetiségeket? Kik ellen használta fel őket? Most is mit tett tehát? Mit ígért nekik? Éppen olyan szabadságot, — de saját nyelvük használatával — és önkormányzatot, mint a magyaroknak volt!)

c) A nemzet ellenszegülése a bécsi terveknek. Hagyták-e ezt a magyarok? Ki állott a nemzet élére? Mi kellett ahhoz, hogy a magyarok megvédhessék szabadságukat? Ki toborozta össze a honvédeket? Mi kell a háborúhoz? Volt-e pénze a nemzetségnek a katonaság tartására? Honnan gyűjtötte össze mégis a hadsereg ellátására való pénzösszeget? A nemzet nagy áldozatkészsége. Miért lelkesedett úgy a a nemzet? Mit védelmezett? Kossuth Lajos szegedi beszéde. (Felolvasás.) A nemzet fiai zászló alá állanak. A lázadók leverése.

d) A nemzetiségek újabb felkelése. Mikor a bécsi udvar látta, hogy a nemzetiségek magukban nem boldogulnak a magyarok ellen, nyíltan is pártjukra állott és segítette őket, majd sereget indított ellenünk. A magyar kormány lemond. Kossuth Lajos veteti az ország ügyeit.

e) Az udvari párt csele. V. Ferdinánd lemondása Ferenc József javára. (Az alkotmányra tett eskü fontossága.) Osztrák támadás hazánk ellen, Buda Windischgráz kezén, a kormány Debrecenbe menekül. Magyarország Habsburg tartomány.

f) Görgey diadalmas tavaszi hadjárata. (Megbeszélés közben a táblán rajzoljuk az események menetét.) Az osztrákok kiverése az országból. Budavár visszafoglalása (1849. máj. 21.). Tóth Kálmán: Előre! c. költemény elszavalása.

g) A Habsburg-ház trónfosztása. A debreceni trónfosztás, Kossuth Magyarország kormányzója. Mire volt ez válasz? Az orosz segítségül hívása. Az orosz seregek beözönlése hazánkba. Petőfi Bem seregében elesik a fejéregyházi sikon (1849. júl. 29.).

h) A szabadságharc vége. Kossuth menekül s külföldre igyekszik beavatkozásra bírni a hatalmakat a magyar szabadság érdekében. Görgey Világosnál az oroszok előtt seregével leteszi a fegyvert. (1849. aug. 13.) Tavasz elmúlt című dal... (Ének.)

i) A bosszu. Haynau, a tizenhárom tábornok és gr. Batthyány Lajos kivégzése, honvéd-fogdosás, idegen országokba való hurcolásuk, birtokelkobzások stb. Bach miniszter önkényes kormányzása.

j) A nemzet ellenállása és a szabadság kivívása. (Utalás a mai állapotokra!) Deák Ferenc és Erzsébet királyné. (Arcképük bemutatása.) Tompa Mihály költeményeiből szemelvények, A gólyához című költemény elszavalása.

A kiegyezés.

IV. Begyakorlás. Itéletalkotás. Mindkét óra anyagát összefoglaljuk.

V. Alkalmazás. A tavaszi hadjárat térképének elkészítése.

ÜNNEPI BESZÉDEK

Fohász

Uray Sándor költeménye.
(Ünnepély megnyitónak.)

Nézz le ránk, nézz le, Istenünk az égből,
Gyermekeid hívnak a magyar mélységből.
A magyar mélységből, magyar éjtszakából:
Hol a lelkünk roskad siralomtól-gyásztól...
Elrabolták tőlünk drága szép hazánkat,
Nagy világ csufjára porig megaláztak.
Negyedfél-millió testvérünk odaát
Hordoz a rablóktól keserves rabigát.

Nézz le ránk, nézz le, magyarok Istene...
Kezedben van sorsunk ezer esztendeje.
Add vissza hazánkat, szent örökségünket:
A jelen gyászából derítsd szebb jövőnket.
Testünket-lelkünket Te növeltet nagyra,
Hadd sujtson le karunk a sok rabló hadra.
S ha újra béke lesz: cselekedjed Urunk:
Nagy-Magyarországot ölelje át karunk.

Amen.

(Felnőtteknek.)

Magyar Testvéreim!

„Visszanéz a magyar, sóhajtva néz vissza,
Te dicső hajdankor! fényes napjaidra:
Szomoru tallóján ősi hirnevének,
Hej! csak úgy böngéz már valamit — mesének!

Csonka kis hazában, trianoni gyászban keresve sem talál-
nánk méltóbb szavakat, amelyeket felidézve, visszaszáll gondola-
tunk a régmúlt időbe, hogy trianoni rabságunk tizenhatodik szo-
moru esztendejében megemlékezzünk annak a nagy márciusnak
idusáról, amely a magyar történet lapjaira úgy iratott be, mint a
magyar szabadság születésnapja. Szálljunk vissza a régmúltba,
mert az a nyolcvannyolc év előtti március már szinte századokkal
mögöttünk látszik a múlt mindent megszépítő aranyos ködében.

Az idő elrohant fölöttünk, ám mi visszahullottunk benne nem nyolcvannyolc éve, hanem még továbbra, abba a szomorú időbe, amikor rab volt a magyar. Vagy szabadok vagyunk ma, amikor itt állunk Európa néptengerében, egyedül, árván, amikor még az a föld sem a miénk, amelyet vérrel áldott meg minden rögében s magyar föld volt ezer éven át, amely minden bukásból fölemelte a magyart? — Ma fájdalommal kell megállapítanunk, — még azt a földet sem mondhatjuk magunkénak, pedig elbuktunk s nagy szükségünk volna új erőt adó csodálatos varázsára.

Szörnyű istenítélet vert végig rajtunk: szétdarabolva az ezeréves föld, rabságban sinylődnek testvéreink, s mi, akik szerencsések lehetünk még magyarnak vallani magunkat, mi sem tudjuk mi vár reánk, mit hoz a holnap. Nehéz, nagyon nehéz ilyen időben visszagondolni azokra a napokra, amikor a magyar történetnek dicsőséges, talán legdicsőbb napjai ragyogtak az égen! De ha szomorú is, ha nehéz is a visszagondolás most azokra a napokra, szükséges ez a visszatekintés mégis, hogy nagy elhagyatottságunkban erőt merítsünk belőle s a nagy márciusi nemzedék példájából tanulva felélesszük lelkünkben azt a hitet, amely az új március idusához fog majd elvezetni bennünket is!

A mi szabadságunk születésnapját méhében hordó 1848 tavasza a szabadság mindent elsöprő lendületével köszöntött be Európába. S mint minden igazán nagy eszme, nyugatról tört hazánkba s hódította meg itt a lelkeket, — gondoljunk csak most a kereszténységre, amelynek alapján állunk ma is, — úgy a magukra eszmélt nemzetek szabadság utáni vágya is nyugatról indult el hódító útjára, hogy elpusztítva a régi világnak már elavult épületeit, azokat ujjal pótolja s a régi alapokra egy új, korszerű és a népek szabadságán nyugvó keresztény, szabad államot építsen. Amíg azonban nyugaton ez a szabadságeszme csak véres forradalmak árán győzelmeskedhetett, addig a mi szabadságunk születésnapja örömmámoros, ünnepélyes tüntetés volt, amelyből hiányzott a forradalmak véres árnyéka s az erőszak sötétsége.

Mert nekünk is föl kellett támadnunk!

A török pusztítás másfél százada után reánk zuduló osztrák urakom mindent elnyomott bennünk, ami magyar volt, hogy céljainak megfelelő egységes birodalmat teremtsen s amelynek egyik zerves része éppen Magyarország lett volna. A terv, — amelyet Bécsben eszeltek ki, — már-már úgy látszott, sikerül is. Elgyengült, elpuhult a magyarság annyira, hogy alig volt már benne valami a régi magyar életakarásból. Főuraink az osztrák fővárosban, Bécsben költötték el a magyar föld jövedelmét, idehaza pedig a jogtalannak maradt szegény jobbágy tengette életét, mitsem törődve a világ folyásával. Pusztultunk, mert bár volt alkotmányunk, de régi, amely a megváltozott idők szellemének nem volt már megfelelő többé. A mi alkotmányunk még mindig a nemzetnek csak igen csekély részét, a nemeseket ismerte el a nemzet politikai jogu tagjainak, s kizárt az alkotmányos élet-

ből mindenki mást, így a többmillió jobbágyságot is, amely pedig a magyarság törzsét, gerincét alkotta. Nem volt még a törvény előtt egyenlő a magyar, bár a kereszténység akkor már tizen-nyolc százada hirdette, hogy minden ember egyenlő az Isten előtt. Nem volt akkor ennek a nemzetnek sem politikai, sem kulturális, sem gazdasági élete. És a nemzet kóros álomba merülve várta „a nagyszerű halált”, amely beolvastja más népek kohójában. Ám ekkor, — milyen isteni rendelés! — a tizenkettedik órában, amikor már ásták a sirt, hol egy nemzet sülyed el, — topant eléje s rázta föl tespedéséből, halálos álmából a „legnagyobb magyar”, hogy életre keltve, munkára buzdítva megindítsa azon az uton, amely évszázadok mulasztásait pótolva a jobb és szebb jövő felé vezet.

Széchenyi István gróf vette észre, hogy milyen elmaradott a magyarság, hogy milyen szegény, pedig jobb módon is élhetne. Hiszen termékeny a földje, amely megtermi a világ leghiresebb búzáját s olyan gyümölcsöt érlel rónáin, amelynek nincsen párja a világon! Csak nem tud gazdálkodni rajta. A termőföld nagyrésze parlagon hever! Hegyei ontják bőven a fát, követ, vasat és szénét, aranyat és ezüstöt, csak kéz kell, amely feldolgozza azokat! Városaink is vannak, de kicsinyek és rendezetlenek. Folyóink: gazdag erőforrások, amelyeket szintén fel lehetne használni a nemzetgazdaság érdekében! És itt van a magyar ember, ez az értelmes és tanulékony fő, akit minden szépre és jóra meg lehetne tanítani, csak hogy nem akadt még senki eddig, aki törődött volna vele.

De ő vette észre azt is, hogy a magyar ember csak a mána k él s nem gondol a jövővel. Nem törekszik javítani helyzetén, úgy végzi munkáját, ahogy apjától, nagyapjától tanulta, pedig az idő nem állt meg apáinak, nagyapáinak sirjánál, hanem tovaszaladt fölöttük s fölöttünk is. Haladni kell a korrál s paradicsom lehet ebből az országból! És erre szánta egész életét: hogy megtanítsa a magyart, hogyan lehet s hogyan kell sorsán javítania. Széchenyi azonban nem állott meg a puszta szónál és jótanácsnál. A tettek embere volt. Amikor a pozsonyi országgyűlésen a magyar tudós társaság megalapításáról beszéltek, Széchenyi e szavakkal állott fel:

— Én nem tudok szépen szónokolni. Csak annyit mondok, hogyha nem tanulunk, nem művelődünk, akkor elpusztulunk. Birtokaim egy esztendei jövedelmét adom a magyar tudós társaságnak, ha megalakul!

Aztán megépíttette a Lánchídat, szabályoztatta a Dunát és a Tiszát, megindította a dunai hajózást, egész gazdasági életünket forrongásban, a munka nemes lázába hozta! S a felbuzdult magyarság mindenütt munkát kért és vállalt: hogy letördelje a szabadság korlátait s megalkossa az új és szabad Magyarországot! Az ut, az irány, amelyet követnie kellett, meg volt adva: Széchenyi adta meg, s a nemzet felismerve a történelmi

pillanatot — amelyet ha most elszalaszt, soha többé viszsza nem tér, — hihetetlen erővel látott neki az új Magyarország felépítésének. Alig huszonöt év alatt pótolta azt, amit századok alatt elmulasztott. Így, ebben a lázban érkezett el az a nagy március 15, amely meghozta végre annyira vágyott szabadságát is. Mert ez a nap volt a magyar szabadság születésnapja: ezen a napon vette a szabadság első lélegzetét: 1848 március 15-én!

Mi történt e napokban? Megszűnt a politikai elnyomás, az önkényuralom. Megszűnt a régi rendi alkotmány, amely a magyarság millióit zárta ki az alkotmányos életből s a nemzetből. Független felelős minisztérium került a magyar állam élére. A jobbágyság felszabadult s egyforma tagja lett a nemzetnek a nemességgel. Egyenlő lett mindenki a törvény előtt is, kimondták a közös teherviselést, vagyis azt, hogy ezentúl a nemes is tartozik adót fizetni, nemcsak a jobbágy. Egyszóval leomlott minden választófal, amely eddig magyart a magyartól elválasztott. Nem kellett ezt a falat erőszakkal ledönteni, maga a nemesség döntötte le saját jószántából. De megszűnt a nemzet elnyomása is: szabad és független lett a magyar, amelyen évszázadok óta nem volt!

Ez történt azon a dicsőséges márciuson! Nem egy nap munkája volt, nem is egy hónapé, de az események megindítását igazán az a nagy március 15 adta meg! Amire évszázadok óta hiába vágyakozott a nemzet, az most, a nagy nemzetébresztők munkájára alig néhány hónap alatt teljesedésbe megy. És jöhetett a nemzetre az újabb elnyomatás, jöhettek mégoly szomorú napok és esztendők is, de a már egyszer megszületett szabadságot nem lehetett többé eltiporni. Elnyomhatták ugyan egy időre, de elpusztítani már nem lehetett, mert élő volt, mert ott élt a magyar szívekben, lelkekben!

Ez történt azon a nagy márciuson, azon a nyolevannyolc év előtti szent tavaszon...

Ma újra rabok vagyunk, talán több is: megcsonkított, meggyalázott, koldussá tett kicsi ország, amelynek fiait pirosцеруzával rajzolt országhatárok választják el egymástól. De ha van még bennünk életakarás, akkor nem pusztulhatunk el, akkor el fog jönni a mi márciusunk is! Ehhez azonban nem elég a pusztá akarát, hanem cselekedni is kell! Mit cselekedjünk? Megmondják a nagy márciusi ifjak, az a márciusi nemzedék, amely csodákat vitt végbe azon a szent tavaszon, amikor sirjából rántotta vissza a nemzetet!

Tanuljuk meg tőlük a rendithetetlen hitet!

Az a nemzedék tudott hinni a saját erejében, hinni tudott abban, hogy elég erős ahhoz, hogy kiharcolja igazságát, szabadságát, függetlenségét. Hitték, rendületlenül hitték ebben. Ez a szent hit vitte őket a csaták poklába, a tizszerte nagyobb ellenség szuronyerdejének, a lovasbrigádok lába alá, az ágyuk torkának, a halálnak! Nekünk is hinni kell, hinni az igazságban, a mi igazságunkban, amely azt mondja, hogy az a föld, amely egy

évezreden át magyar volt, az nem lehet soha más — csak magyar! Hinnünk kell ebben, mert az igazság mindig legyőzi a hamisságot, ha igazán akarják feltámadását!

Tanuljuk meg annak a nagy nemzedéknek forró hazaszeretét is!

Hiszen igaz, nagyon nehéz ma magyarnak, jó magyarnak lenni, amikor olyan gondokkal telt ez a mi életünk, amikor szinte azt érezzük, hogy már elviselhetetlen vállainkon a teher, amit vinnünk kell. De ha mégannyira fáj is nekünk ez a mai magyar élet, viselnünk kell, ha összeszorított ajakkal is, ha roskadozó vállakkal is, mert ha elbukunk, a haza is velünk bukik. Jusson eszünkbe az a márciusi nemzedék, amely megvívta a szinte lehetetlent, jusson eszünkbe az a több, mint hatszázezer derék magyar hős, aki életét adta oda, amikor úgy kívánta azt a haza érdeke. Nekünk is áldoznunk kell a hazáért, mert csak így válhat valóra mindnyájunk álma: a magyar feltámadás! Minden golgota nehéz, de minden goltotára eljön a feltámadást hozó husvéti hajnal is!

Tanuljuk meg végül annak a nagy nemzedéknek rendithetetlen kötelességtudását is.

Azok a márciusi ifjak fegyver nélkül rohantak az ellenségre s tőlük vették el a puskát, hogy ellenük fordítsák! A világháború hősei a pergőtűzek biztos halált jelentő poklában is megálltak helyükön rendületlenül. Miért? Mert az volt a parancs. Mert oda állította őket a kötelességérzet! A nagy márciusi nemzedék és a világháború hősei úgy haltak meg: fegyverrel kezükben a vártán, ahová állították őket! A kötelesség magasztos teljesítése közben hullott ki kezükből a zászló, a fegyver, de nem hátráltak, nem hagyták oda őrhelyüket soha! Tanuljunk tőlük! Ne csak akkor végezzük el a reánk bízott feladatot, kötelességet, amikor annak fejében elismerés, anyagi jólét jár, hanem mindenkor és mindenütt, ahová állított bennünket a haza érdeke! Az órában egyetlen kis csavar vagy kerék hibája megállítja az egész szerkezet működését. A haza is így van: csak akkor teheti boldoggá, meglegedetté fiait, ha mindegyik, valamennyi tagja elvégzi a reábízott kötelességet. Nem mindenkinek adatott meg az, hogy ütközetek véres zivatarában állja meg helyét. Van kötelességteljesítés a polgári életben, napi hivatásunk teljesítése közben is: az, hogy mindenki egész erejével s a legjobban tegye meg kötelességét ott, ahová őt sorsa állította. A tanuló az iskolában, a munkás a műhelyben és gyárban, a földmivelő a gazdaságban, a katona az őrhelyén!

Ezt tanuljuk meg a nagy márciusi nemzedéktől. Szükségünk van az ő buzdító példájukra, nagy szükségünk... Hiszen reánk is nagy feladat vár, amely éppen olyan lelkes, hittel bízó, a hazát forrón szerető és kötelességtudó nemzedéket kíván, mint tőlük, s amelyet ők végre is hajtottak maradéktalanul!

Akkor, ha megfogadjuk a márciusi nemzedék nagy tanítását, de csakis akkor, mondhatjuk el mi is a költővel:

Szent égi hirnök, drága tavaszunk,
Tüzoszlopunk vagy, lángoló ígéret:
Hogy nem lehet megölni azt a népet,
Amely Petőfit szülte a világnak,
S miénk a rög, hol hőroszok csatáztak,
Amikor Kossuth lángajka izent,
Hogy él ma is, s ha ütni fog az óra,
Riadva ront uj, nagy leszámolóra
A halhatatlan, hősi regiment!

Ugy legyen!

(Gyermekeknek.)

Kedves Gyermekeim!

Melyik hónapot szeretitek a legjobban? Ti is, de azt hiszem mindnyájan a kikeletet hozó márciust szeretjük a legjobban valamennyi hónap közül. Ebben a hónapban bucsut veszünk öreg Télapótól, de bucsut veszünk a szobától is, ahová bezárt bennünket, mindnyájunkat! Hosszu, nagyon hosszú volt ez a szobafogság, pedig mindössze alig néhány hónapig tartott. Mégis alig vártuk már a virágbontó, madárdalos szép tavaszt, amely kiszabadít bennünket a tél börtönéből s megteríti a mezőt tarka szép virágaival, hóvirággal, ibolyával, orgonával.

Ebben a szép, szabadságot hirdető hónapban, éppen ezen a mai napon van nekünk egy szép ünnepünk, amelyre ma itt összegyöttünk. Tudjátok-e, milyen ünnep ez? A magyar szabadság születése napja. Igen, gyermekeim, a szabadságnak is van születésnapja, mint nekünk, embereknek. Tudjátok-e, mi a szabadság? Megmondani talán nehezen tudnátok, de inkább érzitek. Gondoljatok csak a kalitkábazárt madárcára, miért vágyódik az annyira a szabadság után? Mire teremtette őt a jó Isten? Arra, ugyebár, hogy az erdő világában, szabadon élje le életét. Börtön neki a szűk kalitka, ki sem bonthatja ott szárnyait, mert mindjárt falba ütközik.

Ilyen börtönbe zárt volt a magyar is régen. Igaz, a magyart nem zárták négy fal közé, mint a madárcát, azért mégis rab volt. Rab volt, mert nem tehette azt, amit akart vagy szeretett volna. Mások parancsoltak neki s a magyarnak mindig azt kellett tennie, amit mások akartak. Rab volt akkor is a magyar, akárcsak ma, bilincs csörgött a kezén, iga nehezedett a vállára. De akkor azt az igát osztrák uralomnak, s a bilincset jobbagy-elnyomásnak nevezték. Szolga volt a nemzet, a mások szol-

gája. De a nemzet minden tagja sem volt egyenlő, a magyar nem volt édestestvére a magyarnak, mert voltak, — kevesen, akiknek mindent szabad volt tenniök, és voltak — nagyon sokan, akik csak dolgoztak, de semmi joguk nem volt. Ezek voltak a szegény jobbágyok. A jobbágy gyermeke nem tanulhatott magasabb iskolákban, örökre csak jobbágy lehetett. A törvény előtt sem volt egyenlő minden magyar.

Egyszer aztán, nyolcvannyolc évvel ezelőtt nagy dolgok történtek a mi szép hazánkban! 1848-at irtak akkor. Ennek az évnek márciusa felébresztette a nemzetet s valami nagy, kimondhatatlan vágy szállotta meg az elnyomott magyar lelkeket. Szabad akart lenni! És az a szép tavasz, az a március akkor valóban szabaddá tette a magyart! Hogyan?

Odaállt a nemzet elé egy sovány, sápadt arcú, de lángoló szemű ifju s megeskette a magyar népet, hogy rázza le magáról a szolgaságot!

Rabok legyünk, vagy szabadok:

Ez a kérdés — válasszatok!

Ezt kérdezte a magyar néptől ez az ifju, akitől már ti is tanultatok szép költeményeket: Petőfi Sándor. És a magyar nép szabad akart lenni. Így válaszolt tehát a költő kérdésére:

— A Magyarok Istenére

Esküszünk,

Esküszünk, hogy rabok tovább

Nem leszünk!...

Rabok voltunk mostanáig,

Kárhozottak ősapáink,

Kik szabadon éltek-haltak,

Szolgaföldben nem nyughatnak.

Igen, ezt szavalta el akkor Petőfi Sándor és amikor odaért hogy „A Magyarok Istenére esküszünk“, akik csak hallották, mind, valamennyien vele mondták az esküt. Mit mondtak, mondjátok ti is!

— A Magyarok Istenére

Esküszünk,

Esküszünk, hogy rabok tovább

Nem leszünk!

Petőfi barátja, Jókai Mór, a nagy magyar író aztán tollat fogott és felírta egy papírra 12 mondatban, hogy mi fáj a magyaroknak. Elhatározták, hogy egy életük, egy haláluk, de ki nyomtatják az ujságba és elküldik a magyar királynak, aki akkor ott élt az osztrákok fővárosában, Bécsben, mivel a magyar király egyuttal az osztrákok császára is volt. Lett erre nagy éljenzés! Vállukra emelték Petőfit és Jókait s úgy éljeneztek őket.

Szeretnétek látni ezt, hogy történt? Nézzétek!

(Bemutatom a képet: A Nemzeti Múzeum előtt.)

Ki volt már közületek Budapesten? Láttátok-e a Nemzeti Múzeumot? Ott szavalta el Petőfi Sándor ezt a szép költeményt. Száz meg száz ember zugta, mennydörögte esküre emelt kézzel (mutatom) utána:

— A Magyarok Istenére

Esküszünk,

Esküszünk, hogy rabok tovább

Nem leszünk!

Mikor volt ez gyerekek? Felirom ide a táblára: 1848 március 15.

Képzelhettek, gyermekek, hogy megijedtek az osztrákok, amikor meghallották, hogy a magyarok szabadok lettek! Nosza futottak is hazafelé, ahogy csak a lábuk bírta, futottak, futottak, talán még most is futnak, ha azóta el nem fáradtak! Egyenesen Bécsbe a királyhoz, hogy beárulják ott a magyarokat. Mit gondoltok, tetszett-e a királynak, hogy a magyarok szabadok lettek? Hát az tetszett-e, hogy az osztrákok hazaszaladtak? Legelőször is hát rájuk förmedt, hogy ejnye szedte-vette, hát miért szaladtatok el tőlük? Hogy mertetek elszaladni?

— Hogyne szaladtunk volna el, — mondták az osztrákok, — mikor mi olyan kevesen voltunk, a magyarok meg annyian voltak, mint réten a fűszál!

— Na, ha csak az a baj, — mondta erre a császárjuk, — majd adok én nektek segítséget s akkor jaj lesz a magyaroknak!

Mit gondoltok, mi lett erre? Háboru bizony, nagy háboru. Csakhogy a magyarok sem nézték ám ölbetett kezekkel az osztrákok készülődését. Szerencsére volt a nemzetnek egy olyan vezére, akinek úgy hallgatták szavát a magyarok, mint az imádságot! (Bemutatom a képet.) Kossuth Lajos volt ez a vezér.

— Veszélyben a haza! — kiáltotta ekkor Kossuth Lajos és kibontotta a háromszínű zászlót. — Álljon alája aki magyar és szereti hazáját!

Egykettőre annyian voltak a zászló alatt, hogy alig fértek. Mikor aztán összegyűltek, sorba álltak s megindultak az osztrák elébe. Elöl vitték a zászlót, utána mentek dalolva a magyar honvédek. Mit gondoltok, melyik dalt énekelték? Álljatok fel! Énekeljünk el mi is, mit énekeltek a magyar honvédek!

„Fel, fel vitézek a csatára,

A szent szabadság oltalmára!

Menydörög az ágyu, csattog a kard,

Ez lelkesíti csatára a magyart!

Petőfi Sándor is ott volt közöttük! Így vonult csatára az a hős magyar regiment. Amere mentek, mindenütt kiszaladt elébük a magyar nép s azt kiáltotta: Éljen a haza! Éljen a szabadság! Él-

jen Kossuth Lajos! Nem volt puskájuk? Nem volt baj: elvették az ellenségtől! Előbb kaszával, kapával, pusztá kézzel rohantak nekik s úgy csavarták ki kezükből a puskát és kardot, hogy azután az-
zal kergessék hazáig a szabadságunkat irigyelő ellenséget. Nem volt férfi, ifju és aggastyán, aki ott nem harcolt volna a három-
szinü zászló alatt. S egy félév múlva már csodákat beszéltek róluk! A kis fiukból hősök lettek, az apákból oroszlánok, úgy védelmez-
ték hazájukat s a szabadságot.

Hogy mit műveltek a magyar hősök, elmondom most nek-
tek, kedves gyermekeim. Persze nem az egészet, hiszen arra nem
volna időm, itt csak egy esetet mondok el annak a dicsőséges
harcnak sokszáz történetéből.

Az egyik században együtt harcolt Ráskay Gáspár és a fia is.
A fiu igaz, még csak tizenhárom éves volt, de azért ő is harcolni
akart a hazáért! Dehogy maradt volna otthon most, amikor min-
den pajtása zászló alatt akart verekedni a magyar becsületért, a
magyar szabadságért!

Egy erdő szélén töltötték az éjtszakát. A hajnali szürkület-
ben aztán meglepte őket az osztrákok egy csapata. Összezsaptak.
Kemény harc fejlődött ki közöttük. Végre is az ellenség takarodott
el a csatatérről bevert fejjel, vérző sebektől borítva. A nagy zür-
zavarban azonban egy osztrák katona kicsavarta a magyar zászló-
tartó kezéből a lobogót és futásnak eredt vele.

— Utána, fiuk! — kiáltott a hadnagy.

Senki se mozdult. De minek is rohantak volna a biztos ha-
lálba. Hiszen alig néhány száz lépésnyire volt tőlük az ellenség
árka, ahonnan ugyancsak sűrűn repült már a puskagolyó. Vért
ontani haszontalanul mégsem szabad! A hadnagy is belátta ezt s
az erdőbe vezette katonáit. De meg sem indultak még, amikor ki-
lépett a sorból a Ráskay gyerek.

— Hadnagy uram, én visszahozom a zászlót, — mondotta ke-
ményen.

— Állj a sorba, fiam! A zászló már elveszett!

— Nem vészett el, hadnagy ur!

S a Ráskay-gyerek a parancs ellenére nekivágott az ellen-
séges harcvonalnak, a magyar zászlóval rohanó osztrák katona
után...

Az öreg Ráskay szívében megáll a vér, de nem rendeli visz-
sza a fiát, csak összeteszi a kezét s imádkozik... Az ellenséges
golyók süvitenek... Ráskay Gáspár a fák közé huzódik, onnan
nézi tovább a fiát, mi történik vele.

Egyszer csak szalad ám visszafelé a Ráskay-fiu, kezében a
magasra tartott magyar zászlóval! Nem esett el. Megvédte a ma-
gyarok Istene!

A kis hős kardjával a zászlót vivő osztrák katonára sujtott,
mire az megtántorodott. Erre hozzá ugrott a Ráskay-fiu és ki-
csavarta a kezéből a zászlót s azt magasan lobogtatva rohant

vissza övéihez. Egyenesen az édesapjához szaladt. Fogyó lélekzetével alig birta kinyögni a lelkesedéstől:

— Nem vezett el a zászló, édesapám...

Ráskay Gáspár pedig nem szólt a fiához egyetlen szót sem... Ugyan mit is tudott volna mondani neki ebben a pillanatban... Csak átölelte s magához szorította két karjával a hős fiut... Az ő fiát...

A többiek körülállták őket, de nem jött ki hang azok ajkán sem. Csak törülgették a szemüket, mintha beleesett volna valami... Vagy talán könnyek voltak azok... a lélek gyöngyei...

A hadnagy ur azután maga elé szólította a hős Ráskay-fiut a zászlóval. Kivette kezéből a visszaszerzett drága lobogót, meghajtotta a hős fiu előtt... azután visszaadta újra annak, akit legjobban megilletett az a dicsőség, hogy a magyar zászlót viheti.

— Tied a zászló, Ráskay Balázs! Te viszed ezentul...

Igy harcolt a magyar a szabadságért... Akkor szabad lett a magyar... Szabad... De szabad-e a magyar most is, gyermekek? Nem bizony. A mi régi szép nagy Magyarországunk sok helyén, sok falujában és városában megint idegen parancsol a magyarnak már tizenhat esztendő óta. Olyan, mintha a magyar szabadság, amelyet olyan dicsőséges csatákban kiharcolt már egyszer magának a magyar, most újra meghalt volna... Pedig nem halt meg, kedves gyermekeim. Az igazság örökéletű, meg nem halhat soha, csak alszik most. Nagyon mélyen alszik és várja, egyre várja azt a szép tavaszt, amely majd újra felébreszti mély álmából, hogy tegye szabaddá és boldoggá a mi szép hazánkat, Magyarországot!

Ti is akarjátok ezt, gyermekeim?!

Alljátok fel s mondjuk el mindennapi imánkat:

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,

Hiszek egy isteni örökigazságban,

Hiszek Magyarország feltámadásában. Amen.

Most pedig kérjük a jó Istent, hogy segítsen meg bennünket s áldja meg a mi magyar hazánkat s áldjon meg minden magyart:

Isten áldd meg a magyart

Jó kedvvel, bőséggel,

Nyujts feléje védő kart,

Ha küzd ellenséggel;

Balsors, akit régen tép,

Hozz rá vig esztendőt,

Megbűnhődte már e nép

A multat s jövődőt!

Uj magyar márciust!

Irta VICSAY LAJOS

Márciusa idusa de rég volt... de szép volt...
 Szabadság hajnalán ragyogott az égbolt...
 Korábban kifeslett nálunk a rét, virág,
 Titkos üzenetet hoztak az ibolyák...
 Háromszín kokárda gyulladt a szivekre,
 Felébredt a nemzet titkos üzenetre.
 Lerázta bilincset, kifeszíté zárát,
 Petőfi lángszava zengett a hazán át:
 Talpra magyar! Talpra! Így szólít a haza!
 Szabadok legyünk vagy — rabok többé soha!
 A nagy riadóra talpra állt a nemzet,
 Kossuth toborozta a hős regimentet!
 S megindult a hajrá! Jaj! az ellenségnek:
 Soha ilyen rájtát nem zúgtak még bércek!
 Aki ellenünk volt, — ez a szent áradat
 Kisöpört e földről minden zsarnok hadat!
 Szabad lett a magyar, szabad lett hazája:
 S diadalt aratott száz dicső csatába!
 Március idusa de rég volt... de szép volt...
 Szabadság hajnalán ragyogott az égbolt...

Friss tavasz szellője száll újra a légben...
 Március... szabadság... de rég volt... de régen...
 Hosszú éjtszakánkra nem jön még a tavasz:
 Ránk azóta régen bánatfelhő havaz...
 Hej! pedig hősei voltunk a világnak,
 Vitézi harc után — mégis meggyaláztak!
 Szent szabadság álma — szétfoszlott! Mivé lett...
 Jaj! Azóta ránk vert a szörnyű ítélet!
 Ezeréves földünk darabokra tépve...
 Rabló ellenségink nem nyugodnak mégse!
 Összelört a cimer... az ős hármaskör, halom,
 A négy drága folyó — ott a ravatalon...
 Csak a kereszt maradt benne még magyarnak...
 Csonka hazánk fölött kárognak a varjak...
 Nem leng büszke zászló a Kárpátok bércein,
 Idegenek járnak Bácska dús vetésén...
 Bilincsekbe verve Erdélyben a magyar!
 Nem ül el fölöttünk soha e zivatar?...
 Friss tavasz szellője száll újra a légben...
 Március... szabadság... de rég volt... de régen...

Kikelet a télre, öröm szenvedésre:
 Eljő még a derű a beborult égre!

Ha nem csinálnak itt: — csinálunk mi rendet!
 Minket az Uristen nem rabnak teremtett!
 Lesz még itt március! Nem lesz örök halál!
 Tiprott igazságunk feltör s utat talál!
 Betölti a földet, betölti az eget:
 A kunyhót, palotát s a magyar szíveket!
 Uj magyar március harsan fel a szélben,
 Uj regiment támad: úgy, mint akkor, — régen!
 Uj magyar rohamok dübörögnek szerte:
 Északnak és délnek, aztán napkeletre!
 Trombiták harsognak, döngenek a dobok:
 Árulók, rút rablók térde hogy meginog!
 Uj magyar fergeteg zúdul e hazán át:
 Mienk lesz a Bácska, mienk lesz a Bánát!
 Mienk lesz Erdély is, meg a Felvidék is!
 Mély sirba temettek? — Feltámadunk mégis!
 S bár a magas égig kavargó a vihar:
 Mienk lesz ez a föld! A mienk és — magyar!!

Párbeszéd március 15-re

Elmondja egy kisfiu és egy kisleány

Fiú: (A szín baloldaláról belép, kezében egy papírlapot nézve, magában olvas.)

Leány: (Jobbról jön, kezében szintén papírlap, magában olvas.)

Fiú: Jaj, bocsáss meg... majdnem fellöktelek... Szervusz! Hová még?

Leány: Az iskolai ünnepélyre. Szavalni fogok!

Fiú: Te is? Mert én is szavalok az iskolában!

Leány: Én már igazán jól tudom a költeményem, csak azért nézegetem, hogy mégjobban átérezzem, amit a költő bácsi ki akart fejezni.

Fiú: Én is tudom, a tanító úr is meghallgatta s azt mondta, jól van! De azért még egyszer én is átolvasom, bele ne süljek!

Leány: Bizony, az rettenetes szégyen volna! Nemcsak azért, mert a leányok kinevetnének, hanem azért is, mert kis társaim nem tudnák átérezni, mit is ünnepelünk mi március tizenötödikén!

Fiú: Én is erre gondoltam éppen. Ezért szeretnék ma sokkal jobban szavalni, mint máskor. Azt szeretném, ha minden kis társam maga előtt látná, mi történt ezernyolcszáznegyvennyolcban, március 15-én! Ugy látná, mintha itt történné a szeme előtt. Akkor is szegénység volt az országban s rab volt a magyar, akárcsak

ma. Talán még rosszabb is volt nekik, hiszen akkor az egész országban idegenek parancsoltak...

Leány: Igen, igazad van. Édesanyám mesélte, hogy dédapó is ott volt azon a nevezetes március tizenötödikén. Ott állott Petőfi Sándor mellett a Nemzeti Múzeum lépcsőzetén s ott hallgatta ő is a nagy sokaságban, amint Petőfi Sándor elszavalta a Talpra magyart. Pedig nagyon esett az eső, de ki törődött akkor azzal, csak éljeneztek és együtt mondták a költővel a szent esküvést:

(Kezét esküre emelve, emelt hangon mondja:)

„A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!“

Fiú: Az én dédapám is ott volt s még most is ott őrizgeti ládájában, mint legdrágább emlékét: a Nemzeti dal első nyomtatott példányát, meg a Tizenkét pontot! Száz számra szórták szét akkor ezeket ott, a pesti utcákon s boldog volt, aki megszerezhetett egyet is magának. Mert ezek voltak a magyar szabadság első nyomtatványai, amelyeket már nem az osztrák engedett meg ki nyomtatni, hanem a nép, a magyar nép, amelynek élén Petőfi és Jókai állottak!

Leány: Boldog volt akkor a magyar. Szabad lett...

Fiú: Szabad...

Leány: Milyen szomorú most ez a március tizenötödike...

Fiú: Nagyon szomorú... Vajjon lesz-e még egyszer szabad és boldog Magyarország?

Leány: Nekem is mindig ez jár az eszemben, amióta ezt a költeményt tanultam. Azóta mindig eszembe jut az elszakított Felvidék és az a város, ahol azelőtt laktunk szüleimmel... Eszembe jut Erdély és annak a kis falunak temetője... amelyben nagyapám pihenő örök álmát... És eszembe jut, hogy rokonaim a Bácskában élnek most, a szerbek uralma alatt s ki tudja, láthatom-e őket valamikor...

Fiú: Bizony, nálunk is így van. (Rövid szünet.) Mindig olyan szomorú a mi házunk március tizenötödikén... Én azt hiszem, az lenne igazam nagy öröm, ha egyszer, egy szép március tizenötödikére mindenki szabadon utazhatna oda, ahová akar szép Magyarországon... és nem állna útjába Szabadka és Arad, Nagyvárad és Kolozsvár, Kassa és Pozsony előtt a trianoni határ...

Leány: Igen, az volna a legszebb március, mert akkor újra azt szavalhatnánk minden iskolában egész Magyarországon, amit Petőfi ott, a Nemzeti Múzeum előtt: a Talpra magyart!

Fiú: Én bízom benne, testvérem, hogy így lesz nemsokára! Hiszen azt tanultuk az iskolában, hogy őseink is bátran szembe néztek száz halállal is. Én érzem és hiszem, hogy eljön még egyszer az a nagy március, amikor újra fegyverbe áll a magyar és

eggyé, szabaddá, boldoggá teszi Magyarországot! Hiszem, mert az én édesapám is hős volt, ott esett el a Doberdón, az el-lenség előtt és ha úgy kívánja a haza, hát én is ott leszek, ahol szüksége lesz a hazának bátor magyarokra!

Leány: Ezt engedje meg a jó Isten! Ezért imádkozom min-dig... Látod, én a magyar Hiszekegyet fogom elmondani az ün-nepélyen. És ha mindnyájan együtt imádkozzuk, igaz szívvvel, egész lélekkel, nem tudom elképzelni, hogy a jó Isten meg ne hallgatná kérésünket!

Fiú: Én is azt hiszem! Akkor hát siess az iskolába és imád-kozd el szépen a Magyar Hiszekegyet, de úgy, hogy beleégjen mindenki szívébe-lelkébe, aki csak hallja!

Leány: Menj, te pedig szavald el a Talpra magyart! Kiáltsd oda úgy, hogy az egész ország meghallja a nagy kérdést:

— Rabok legyünk, vagy szabadok?
Ez a kérdés válasszatok!

Fiú: Megyek! És segítsen meg bennünket a magyarok Is-tene, hogy nemsokára boldog, szabad márciusa legyen a magyar-nak!

(Mindketten el. Kivül zene vagy énekkar: Fel, fel vitézek a csatára...)

V. L.

(WW)

Március üzenőt...

Színjáték 1 felvonásban, két képpel.

Személyek:

Balásfalvi Balás István földbirtokos (dédapó)
Balásfalvi Balás Imre unokája, rokkant katonatiszt
Balás Gyurka
Balás Imre
Kossuth Lajos
Petőfi Sándor
Ifjak, képviselők.

Történik 1923-ban, kora tavasszal.

Szín: kert. Oldalt egy pad.

1. Jelenet.

Balás István, Balás Imre.

(Balás Imre nagyapját tolókocsiban a színre tolja. A pad mellett megáll.)

Balás Imre: Jó lesz itten nagyapácska?

Balás István: Nagyon jó lesz, lelkem,
 Ugy örülök, hogy még egyszer ide kijöhöttem,
 Öreg csontom újra éled, hogyha átal járja
 Rügyfakasztó szép tavasznak meleg napsugára...

Balás Imre: Leülök hát én is ide melléje a padra,
 Elolvasom az ujságot, mi hir van benne ma?

2. Jelenet.

Gyurka, Voltak.

(Gyurka nemzetiszin kokárdával mellén, jön.)

Gyurka: Csókolom a kezeiket, jó reggelt kívánok!

Ej, de jó, hogy dédapámra itten rátalálok,
 Oly sok szépet, jót hallottam ma az iskolába',
 Amíg élek, nem felejttem, emlékezem rája.

Balás István: Meséld el hát mit hallottál, kis unokám,
 nékem?

Tán bizony a csillagokról odafönt az égen?
 Vagy talán tündérmesékről? Mézeskalács házról?
 Kacsalábon pergő-forgó bűvös tündérvárról?

Gyurka: Dehogy, dehogy dédapókám! sokkal szebbet ennél;

Tudom, sirna, hogyha én azt most itt elbeszelném.

Ezernyolcszáznegyvennyolcnak március haváról,
 Március hó tizenötéről, szabadság napjáról!

(Megsimogatja dédapját.)

Édes, kedves dédapókám. nagyon-nagyon kérem;
 Ezekről a szent napokról meséljen most nékem!

Hiszen tudom, hogy ott harcolt akkor a csatába':

Bizonyosan még mostan is emlékszik reája.

Balás István: Várj csak, várj csak kis unokám, gyenge
 már a fejem,

Gondolkozni kell felette, öreg már az eszem.

(Fiához.)

Te meg fiam, menj nyugodtan. Nézz a dolog után,

Elmulattat engemet már az én kicsi Gyurkám.

Balás Imre (Gyurkához):

Csak jól vigyázz dédapóra, hogyha fázik told be!

Szólj anyádnak, majd ő segít, — megyek a gyűlésbe.

(Nagyapjához.)

Isten áldja nagyapácska, hogyha fázik, szóljon.

Balás István: Isten áldjon édes fiam, csak te menj el
 nyugton.

(Balás Imre el.)

Gyurka: (leül a padra.)

Dédapácskám, most beszéljen. Emlékszik-e rája,

Ezernyolcszáznegyvennyolcnak szép márciusára?

Balás István: Emlékezem homályosan, — mintha álom
 volna...

De kezdek már ismét látni a ködös távolba' ...
 Régen volt az, nagyon régen: félig gyermekkorban,
 Minden szépért lelkesedő pesti diák voltam.
 A zsarnokság uralt minket. Rab volt ez a nemzet,
 Minden magyar az Istenhez a hazáért esdett.
 Petőfi volt a bálványunk, szabadságról dalolt,
 Mindnyájunknak szíve-lelke őfeléje hajolt.
 S hogy eljött a dicső nagy nap: március szent napja,
 Elmondta a legszebb dalát, hogy mindenki hallja.
 Ó nézd! Ó nézd! Látom, látom; most is, most is mondja,
 Kis unókám hallgass, hallgass te is e szent dalra!

3. Jelenet.

Voltak, Petőfi. Ifjak. (Valamennyien korhü ruhában. A háttér függönye felhuzható. A hátsó szin egy kávéházi helyiség: néhány kerek asztal, körülötte székek. Középen asztal, rajta áll Petőfi, körülötte az ifjak állnak. Ha technikailag kivihetetlen, csak a hangok hallatszanak be.)

Petőfi (szavalja): Talpra magyar, hí a haza!
 Itt az idő, most vagy soha!
 Rabok legyünk vagy szabadok?
 Ez a kérdés, válasszatok! —
 A magyarok Istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
 Kárhozottak ősapáink,
 Kik szabadon éltek, haltak,
 Szolgaföldben nem nyughatnak.
 A magyarok Istenére ... stb.

(Innen kezdve minden esküt az ifjak is vele együtt mondanak minden versszaknál.)

Schonnai bitang ember,
 Ki most, ha kell, halni nem mer,
 Kinek drágább rongy élete,
 Mint a haza becsülete.
 A magyarok Istenére ... stb.

Fényesebb a láncnál a kard,
 Jobban ékesíti a kart,
 És mi mégis láncot hordtunk!
 Ide veled, régi kardunk!
 A magyarok Istenére ... stb.

A magyar név megint szép lesz,
 Méltó régi nagy híréhez;

Mit rákentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot!
A magyarok Istenére ... stb.

Hol sirjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

(A szavalat végén a háttér-függöny lassan összeomlik. Dédapó egész idő alatt mereven egy pontra néz, mintha látná, hallaná.)

(Kis szünet után.)

G y u r k a : (Megériinti dédapját):

Miért hallgat oly sokáig dédapókám, kérem?
Nem akarja elmondani a többit is nekem?

B a l á s I s t v á n : (révetegen, mintha álomból ocsudnék):

Aztán... aztán... mit a király adott szabadságot,
Az árulás... a zsarnokság fogja reá vásott...

És rátörtek a hazára — elrabolni tőle,
Hogy a bilincseket újra rátegyék kezére.

Csak hogy ott volt Kossuth Lajos! Felrázta a népet:
Az ítélet harsonája tölté meg a léget.

Hallod? Látod kis unokám? Ott van, ott van, nézzed!

... Most mondja el Kossuth Lajos a legszebb beszédet...

(Dédapó újra egy helyre néz, mintha ott meglelevenedne előtte a kép. Ha nem lehet beállítani, itt is csak a beszéd hallatszik be.)

4. Jelenet.

Voltak, Kossuth és a képviselők.

(A hátsó függöny felhúzódik. A szin most terem, Kossuth egy emelvényen áll körülötte a képviselők állnak. Egy kis átalakítással az előbbi szin használható.)

K o s s u t h : Veszélyben a haza: nincsen katonája.

Ezernyi ellenség orozva tört rája!

Oláh, rác csócselék szabadság nevével

Indult el a hazát tépni szerteszéjjel.

Nem kimél gyermeket, asszonyt kardra hánynak,

Falvakat perzselnek, térdig vérben járnak!

Ártatlan véreink gyötrő szenvedése

Bosszuért kiáltott fel a magas égre!

Nem nézhetjük ezt így most ölhetett kézzel;

Ellenállás nélkül, hogy szedjenek széjjel!

Pénz kell most fegyverre, ágyura, puskára:

Magyar hon fiait: mit felelték rája?

Ezerévig volt ez magyarok hazája:

Szabad lesz-e újra — vagy rablók tanyája?!

Képviselők: (Lelkesen): Szabad lesz! Megadjuk a pénzt!
Megadjuk!

Kóssuth: Katona is kell ám, nem száz, de sok ezer,

Ki e szép hazából minden ellent kiver!

Fel hát minden magyar! Verjük ki a rácot!

El ne vegyen tőlünk: hazát s szabadságot!

Ide, ide hozzám! Ki jön a csatába?

Ki lesz a hazának vitéz katonája?

Képviselők (kezüket esküre emelve mondják):

Mind megyünk! Mind megyünk! Esküszünk!

(A hátsó függöny lassan összehull.)

Gyurka (gyöngéden megrázza dédapót):

Dédapácskám, ne aludjon, mondja mi lett aztán?

Balás István: Mind elmentünk ifja-vénje, kedves kis
fiúcskám.

Pirossapkás voltam én is, Damjanich honvédja:

Győzelemről győzelemre indult zászlóalja!

(Révetegen maga elé nézve mondja tovább):

Isaszegnél osztrák sereg... Nézd, csillog a fegyver...

Pereg a dob, imára hív térdre ereszkednek...

Hallod, hallod, most a zenét: indulnak a harcba,

(Kívül zene játszik: Fel, fel vitézek... dallamát.)

Dörg az ágyu, csattog a kard, éljen, rajta! rajta!

(Kívül ágyudörgés és csatazaj hallatszik.)

Üssed, vágjad! Az ellenség meginog, — most hátrál!

Csak előre édes fiam, Üssétek a hátát!

Jól van fiúk! Elég mára: jöhetnek már vissza:

Ujra mienk a dicsőség, a győzelem újra!

(Most a függöny mögött dobpergés, vezényszó! Imához! az-
után zene: Isten áldd meg a magyart... (végig.) Ujra dobpergés,
majd katonák énekelik: Fel, fel vitézek a csatára. Az ének las-
san elhalkul. Vig katonaindulók hallatszanak tovább, egészen
dédapó szavainak befejeztéig.)

Gyurka (költögeti dédapót):

Dédapóka, mondja tovább, mindig, mindig győzték?

Szabad lett a magyar nemzet? Elbukott az ellen?

Balás István: Aztán nehéz napok jöttek, reánk tört az
orosz,

Mikor látta: nem bír velünk, segílyt kért a gonosz!

... És mi újra rabok lettünk... Hej, de sok vitézre

Nem derült fel többé az ég... magyar róna kékje...

Egyik része bujdosó lett, másikat elvitték,

Nyirkos, hideg sziklabörtön mélyire vetették.

Hazamenni... Ki mert volna! Kémek lestek rája:
Bujdosó lett sok-sok magyar szerte a hazába'.

Én is soká bujdokoltam erdőn és mezőben,
Míg az éhség bekergetett falunkba egy éjen.
Bekopogtattam a házba, halkán beengedtek:
Megetettek, megitattak, aztán elrejtettek.

Igy bujdosott hontalanul minden magyar akkor:
Míg megbékélt király s a nép: s a magyar szabad volt.
Nékem is volt egy szép fiam, derék, bátor vérem:
Ő is elment s ott esett el, az olasz harctéren...

Csak unokám, a te apád maradt, Isten tartsa!
Ő is elment s apja mellett küzdött kint a harcban!
Megsebesült, rokkant is lett... haza jött végtére:
Csonka haza, árva ország lett a harcuk bére!
Ujra rab lett magyar hazám... Fájó szívvel nézem:
De hogy újra szabadságát nem érem meg: érzem...

Gyurka (felugorva): Ej, dehogy nem, dédapókám! Nőjjenek csak én nagyra!

Enyém lesz majd dédapónak az a régi kardja.
Kiverem az ellenséget, meg se áll hazáig!
Tudom Isten, nem jön többé a magyar határig!
Dédapó is a hazáért ontotta a véré,et,
Nagyapám is a csatában veszfette az éltét.
Katona volt édesapám, a hazáért küzdött;
Nem lehetek én se gyáva a családban köztök!
Huszár leszek, vitéz huszár, mint nagyapám régen:
Mint a szélvész, úgy vágatok élre a harctéren!
A miénk volt ez az ország — az is lesz majd akkor:
Hej! de tudom, nem veszik el többé a magyartól!

Balás István (ölébe veszi unokáját s úgy mondja):
Akkor méltó leszel hozzánk... Látlak, fiam, látlak:
Ó, mi szépek, dicsők lesztek, hősök, büszkék, bátrak!
Uj Petőfi támad akkor, uj Damjanich vezet:
Felettetek Turul madár, s magyar zászló lebeg!
S ha győztesen jöttök haza: virágeső fogad:
Nem lesz népe a világnak nálunknál boldogabb!
Egész haza, szabad nemzet: a föld ékessége:
Édes, drága, szép unokám: Áldjon Isten téged!

(Gyurka letérdepel dédapó elé, kezét esküre emelve tartja.
Kivül felhangzik az ének: Hiszek egy Istenben... stb. Az ének
egyre egyre halkul s melodramaszerűen tovább):

Gyurka: Hallom már, hallom: „Petőfi dörög a Talpra
magyart!

Rabok voltunk eddig s fényesebb a láncnál a kard!
Hogy hi a szent szabadság zászlaja,
És hív a csonka, meggyötört haza!
És lángra gyújtva kicsi sziveinket,

Szent esküszóval esket újra minket
 A magyarok hatalmas Istenére,
 Hogy elmegyünk ezer halálba érte,
 S dicsőn bukunk, hogyha bukni kell...
 De bátraké a győzelem, siker,
 S mi győzni, győzni... s élni akarunk!
 Még él ma is, s ha ütni fog az óra:
 Riadva ront új, nagy leszámolóra
 A hallhatatlan, hősi regiment!"

(Dédapó homlokon csókolja lelkes unokáját s függöny lassan le.)

(O)

Az volt a tavasz!

Az volt a tavasz! — szívek tavasza.
 Rögök mélyiből vért szítt a gyökér
 S adta nagy gonddal tovább az ágnak.
 Tavasz levegője,
 Isten szent mezője
 Hirnöke volt a szent szabadságnak.

Az volt a tavasz! — álmok tavasza.
 A jó öregek sírni tanultak.
 Az ifjak szívét eszme járta át.
 Testvérharcok helyett
 Összeölelkezett
 S az volt az imája: szeresd a Hazát!

Az volt a tavasz! Ország tavasza.
 A pesti ifjak csodaszavára
 Sirjából ébredt a drága beteg.
 Egy pillanat alatt
 Fel az égig haladt
 S dicsőséget szült a szent fürgeteg.

Az volt a tavasz! A szívek szava,
 Sárba tiporta zsarnok fegyverét.
 Billenseket tört ártatlan kézről.
 Petőfi lantja

— Talpra magyarja —

Új magyar vért szült a régi vérből.

...Elmult a tavasz! — az a szép tavasz,
 S azóta mindig ködbe visz utunk...
 Kikelet napján minket ősz takar.
 De hisszük Istent,
 Hogy egyszer mindent
 Visszaszerez a leláncolt magyar!

Móra László.

SZAVALÓKAR **Új magyar március!**

Írta: Vicsay Lajos.

(*Tudnivalók:* a szavalókar felállítása úgy történik, hogy a középen áll a II. kar (tenor = középmagasságu szólam), ez előtt áll dobogón a karvezető a szólammal szemben, a II. kartól (a karvezetőhöz viszonyítva) balra áll az I. kar (szoprán, = magashanguak szólama), míg a II. kartól jobbra áll a bariton III. kar. Az egyes szólamok közepén állanak a *szólók* (a szólamok legjobb hangú tagjai). Az egyes csoportok jelei: I. = I. kar, II. = II. kar, III. = III. kar; I. Szóló = az I. kar szólója, II. Szóló = a II. kar szólója, III. Szóló = a III. kar szólója. Ha két vagy három kar mond valamit egyszerre, ennek jelei: I. + II. vagy II. + III. vagy I. + III. vagy I + II. + III. A hangerősség jelzésére szolgáló rövidítések: p = piano (halkan), mf = mezzoforte (középerősen), f = forte (erősen), ff = fortissimo (erősebben), fff = fortifortissimo (igen erősen). A kiemelendő szavakat *cursiv*, a még jobban kiemelendőket NAGY BETŰKEL jelöljük. Az egyes sorok vagy szavak közötti szünet jele a *, mégpedig annyi másodpercig tartó szünetet jelent, ahány * van feltüntetve. Pl.: * = 1 másodperc, *** = 3 másodperc szünet. Az érzelmekre való utalások a versszakasz előtt zárójelben vannak megadva.)

I.

(Elmerengve, lágyan, érzéssel.)

- (mf)
- I. Szóló: *Március idusa***
- II. *de rég volt,****
- III. *de szép volt****
- II. Szóló: *Szabadság hajnalán**
- I. *ragyogott az égbolt****
- I. Szóló: *Korábban kifeslett nálunk a rét**
- II. Szóló: *virág,***
- II. *Titkos üzenetét hoztak az ibolyák.**
- I. + II. *Háromszín kokárda gyulladt a szivekre,***
- III. *Felébredt a nemzet*
- I. (pp) *titkos üzenetre,****
- II. (ff) *Lerázta bilincsét.***
- III. (ff) *kifeszíté zárát!****
- II. Szóló: *Pelófi lángszava zengett a hazán át.**
- II. (ff) *TALPRA MAGYAR!*** TALPRA!****
- III. (ff) *IGY SZÓLIT A HAZA!****

II. Szóló: *Szabadok legyünk* vagy***
 III. (fff) *RABOK TÖBBÉ SOHA!!****

(Innen kezdve hátul felhangzik halkán a *Fel, fel vitézek* című dal hangszeren vagy énekkarral, előbb fokozódó erővel, majd lehalkul s erre: ...*száz dicső csatába!* elhallgat.)

I. *A nagy riadóra**
 II. *talpra állt a nemzet!****
 II. *Kossuth toborozta**
 I + II. *a hős regimentet!****
 III. *Megindult a hajrá!****
 I. + II. *Jaj!*** az ellenségnek!****
 II. + III. *Soha ilyen rajtát**
 I. + II. + III. *NEM ZÜGTAK a bércek!****
 II. *Aki ellenünk volt***
 III. *ez a szent áradat*
 I. + II. + III. *Kisöport e földről MINDEN zsarnok hadat!****
 II. *SZABAD lett a magyar!*
 II. + III. *SZABAD lett hazája.****
 III. *S diadalt aratott**
 I. + II. + III. *SZAZ DICSŐ csatába'******
 I. Szóló: *Március idusa***
 II. *de rég volt,****
 III. *de szép volt****
 II. Szóló: *Szabadság hajnalán**
 I. *ragyogott az égbolt...****
 (10 másodperc szünet.)

II.

(Fájdalmasan, busan, elmerengve, majd keserűséggel.)

III. Szóló: *Friss tavasz szellője**
 II. Szóló: *száll újra a lében****
 I. Szóló: *Március****
 II. (f) *szabadság****
 III. Szóló: (mf) *de rég volt***
 II. + III. (sóhajtván) *de régen******
 II. *Hosszu éjtszakánkra**
 III. *nem jön még a tavasz.**
 III. Szóló: *Ránk azóta régen**
 III. *bánatfelhő havaz****
 (elfojtott keserűséggel!)
 II. Szóló: *Hej!* pedig**
 II. *hősei voltunk a világnak***
 II. *Vitézi harc után***
 III. *mégis meggyaláztak!****

- I. *Szent szabadság álma****
 III. *szétfoszlott!***
 II. *Mivé lett...****
 I. + II. + III. *Jaj!****
 III. Szóló: *Azóta ránk vert**
 II. + III. *a szörnyű ítélet!****
 (Innen kezdve hátul felhangzik a »*Bús magyarok imádkoznak...*« című ének hangszeren vagy énekkarral, előbb halkán, egyre fokozva, majd: *Nem ül el fölöttünk soha e zivatar-nál* elhallgat.)
 II. (f) *Ezeréves földünk***
 III. (ff) *darabokra tépve...****
 II. Szóló: *Rabló ellenségink**
 III. *nem nyugodnak mégse!****
 I. + II. + III. (ff) *Összetört a címer...****
 III. (nagyon bánatosan!) *Az ős hármás halom,**
 I. *A négy drága folyó***
 III. (suttogva) *ott a ravatalon...****
 I. + II. (f) *Csak a KERESZT maradt*
 III. *benne még magyarnak****
 II. Szóló: *Csonka hazánk fölött*
 III. *kárognak a varjak...******
 I. + II. *Nem leng BÜSZKE zászló**
 III. *a Kárpátok bércén****
 I. + II. *Idegenek járnak**
 III. *Bácska dús vetésén****
 I. + II. + III. (fff) *BILINCSEKBE VERVE**
 III. *Erdélyben* a magyar!****
 II. *Nem ül el fölöttünk*
 III. *soha e zivatar?******
 III. Szóló: *Friss tavasz szellője**
 II. Szóló: *száll újra a légben****
 I. Szóló: *Március****
 II. (f) *szabadság****
 III. Szóló: *de rég volt****
 II. + III. (sóhajtva) *de régen.******
 (15 másodperc szünet.)

III.

(Lelkesen, tüzzel, daccal. Egyre fokozva!)

- I. Szóló: *Kikelet a télre***
 II. Szóló: *öröm szenvedésre:***
 II. + III. *Eljő még a derű*
 III. *a beborult égre!****
 II. *Ha nem csinálnak itt****
 II. + III. (ff) *CSINALUNK MI** rendet!**

- III. Szóló: Minket az *Urísten**
 I. + II. + III. (fff) NEM RABNAK TEREMTETT!***
 II. + III. LESZ még itt *március!**
 II. NEM LESZ örök halál!***
 III. *Tiprott* igazságunk
 II. (ff) FELTÖR**
 I. + II. *utat talál!**
 III. *Betölti* a földet,**
 II. *betölti* az eget!***
 I. *Kunyhókat, palotát,**
 II. a magyar szíveket!***
 (Innen kezdve kívül felhangzik a *Rákóczi-induló*,
 előbb halkán, majd egyre fokozódó erővel végig.)
 II. + III. *Uj magyar március*
 I. + II. *harsan fel a szélben!**
 II. + III. *Uj regiment* támad:.*
 III. Szóló: *ugy,***
 II. mint *akkor* régen!****
 II. *Uj magyar* rohamok
 II. + III. *dübörögnek* szerte:.*
 III. *Északnak* és délnek***
 II. + III. *aztán napkeletre!****
 II. *Trombiták* harsognak**
 II. + III. *döngenek* a dobok**
 III. Szóló: *Áruló* rút rablók* térde *hogyan meginog!****
 II. + III. *Uj magyar* fergeteg
 I. + II. + III. *zúdul e hazán át:**
 II. + III. MIENK lesz a *Bácska!****
 I. + II. + III. MIENK lesz a *Bánát!****
 II. + III. MIENK lesz *Erdély is***
 I. + II. + III. *meg a Felvidék is!****
 III. Szóló: *Mély sirba* temettek?***
 I. + II. + III. (fff) FELTÁMADUNK MÉGIS!!!***
 II. Szóló: S bár a *magas égig* kavargó a vihar:.*
 I. + II. + III. (fff) MIENK LESZ EZ A FÖLD!***
 I. + II. + III. (fff) A MIENK — és MAGYAR!!!!

(A *Rákóczi-induló* végighangzik, addig a kar mozdulatlanul áll, azután függöny.)

M E S E D É L U T Á N

A szabadságról

Kedves Gyermek!

Milyen hónapban vagyunk? Mit hoz nekünk a március? Milyen a határ? De ez a szép kikelet elhoz nekünk évről-évre egy szép magyar ünnepet is. Tudjátok-e, melyik ez az ünnep? A magyar szabadságharc születésnapja: március 15. Ezt a napot, a magyar szabadságharc születésnapját ünnepeljük ma mi is mesedélutánunkon. Elmondok most egy szép költeményt nektek erről a március 15-ről. Székely Sándor bácsi írta.

Március

Szeressétek márciust!
Emlékezzünk róla!
Ez a hónap: a szabadság
Szép rózsabimbója!
Vérből fakadt virág
A magyar mult fáján...
Tépjünk róla, hadd viruljon
Itt a szívünk táján!
Ezernyolcszáznegyvennyolcban,
Tavaszi szellőbe
Háromszínű zászló repült
Minden háztetőre!
Fegyvert fogott gyermek, öreg,
A gazdag, a szolga,
Odahaza egyetlenegy
Dehogy maradt volna!

Isaszegnél, Branyiszkónál
Föl az égig értek,
Olyan csodás, dicső hősök
Voltak a honvédek...
De köztük is legnagyobbak,
Délceg-daliások,
A legendás diáksapat:
A pirossapkások!
Ettől a hős regimenttől
Tanuljatok himni,
Nagy eszméket száz veszély közt
Diadalra vinni!
Küzdeni egy maroknyi nép
Drága igazáért,
S mosolyogva halni, ha kell,
A -- magyar hazáért!

A szabadságharc

Ti még nem tudjátok, kedves gyermekeim, miért ünnepeljük mi március 15-én a szabadság születése napját. Elmondom most nektek, figyeljete!

Réges-régen a földművelő embernek jobbágy volt a neve s ott élt a földesur, a nemesember birtokán, annak a földjét művelte. Mivel a föld nem az övé volt, hanem csak használta, a földesurnak a föld használatáért terményeinek egy részét, tizedét oda kellett adnia, azonfelül pedig dolgoznia kellett a földesur földjén. Ezt a munkát ugynevezték: robot. Ha a termés megmaradt része mind a jobbágyé maradt volna, csak megélt volna belőle a jobbágy is emberségesen. Csakhogy a földesurnak adott részen kívül még sok

adót is kellett ám fizetnie. Bizony nem sok maradt neki, ezért volt nehéz sorsa a jobbágyoknak.

De a földesuraknak, a nemeseknek sem volt rózsás az életük. Miért? Mert bizony nem az történt az országban, amit ők akartak, hanem az, amit az idegen, bécsi urak mondtak. Akkor ugyanis a magyar király egyuttal osztrák császár is volt s a velünk szomszédos Ausztria fővárosában, Bécsben lakott. Onnan intézte Magyarország sorsát is, persze, az osztrákok kívánsága szerint. Ugy bántak a mi hazánkkal, mintha csak az osztrák császár birodalma lett volna.

— Hej, nem jó világ ez! — mondogatták elégedetlenkedve országsherte a jobbágyok is, meg a nemesek is.

A nemesek, ha összejöttek a vármegyei gyűléseken, egyébről sem beszéltek, csak a nemzet szomorú sorsáról. De változtatni azért nem tudtak rajta. A bécsi kormány nagyon hatalmas volt s a király csak arra hallgatott.

A nyugtalanság azonban egyre erősebb lett a magyarok szívében. Akadt végre egy fiatal nemes ember, aki nem tudta tovább tétlenül nézni a magyar nemzet szenvedéseit. Tudjátok-e, ki volt ez a fiatal magyar nemes? Kossuth Lajos.

— Nem nyugszom addig — mondta Kossuth Lajos, — míg fel nem szabadítom a magyar népet ebből az igazságtalan sorból! Nem nyugszom addig, míg fel nem szabadul az én szép Magyarországom az idegenek rabságából!

Amit mondott, meg is tette. Dolgozni kezdett: beszélt és írt a magyar nép jobb sorsáért, Magyarország szabadságáért. Egyre többen megértették Kossuth szavait s így gondolkodtak:

— Igaza van Kossuth Lajosnak! Fel kell szabadítani a jobbágyokat a nehéz sorból. Hiszen ők is ennek a hazának gyermekei, ők is csak olyan magyarok, mint mi s a testvéreink. Miért legyenek ők rosszabb sorsban, mint mi. Aztán ha mindnyájan szabadok leszünk, akkor közös erővel szabadítjuk fel Magyarországot az idegen hatalom uralma alól!

Ezeket a gondolatokat azonban akkor még nem volt szabad hangosan kimondani és terjeszteni, mert nem tetszettek a bécsi kormánynak. Kossuth Lajos azonban nem sokat törődött ezzel. Bátran hirdette élőszóval is, írásban is az igazságot! Ezért aztán a bécsi kormány megharagudott reá, elfogatta és börtönbe záratta.

Hanem a már egyszer elvetett magot nem lehetett megállítani, hogy ki ne csírázzon a szívekben s terebélyes fává ne növekedjen! Azok a gondolatok, amelyeket Kossuth Lajos fölvetett, egyre tovább fejlődtek, növekedtek, hatalmas fává lombosodtak a magyar lelkekben s már csak vezér kellett, aki élére álljon a nemzetnek, hogy megkezdje régi vágyainak megvalósítását!

Mire a gondolat megérett a magyar lelkekben, kiszabadult Kossuth is börtönéből s eléje állott a magyar nemzetnek s mint hivatott vezér, szabadságot követelt a szegény magyar népnek és

egész Magyarországnak. Követelte azt is, hogy ne idegenek parancsoljanak többé Magyarországon. A szóból aztán csakhamar cselekedet lett.

— Uraim, írjuk meg a királynak — mondotta Kossuth Lajos az országgyűlésen — hogy mit kíván a magyar nemzet!

Amikor aztán a felirat elkészült, Kossuth Lajos vezetésével elvitték a király elé Bécsbe.

Ezalatt Pesten, az ország szívében is nagy dolgok történtek. A szabadság lelelkesebb követelői, az ifjuság, élén Petőfi Sándorral, a nagy magyar költővel, Jókai Mórral, a nagy íróval és másokkal, nem várták meg, amíg Kossuth Lajos visszatér Bécsből, hanem tizenkét pontba foglalva kinyomatták a magyar nemzet kívánságait. Ezt a nyomtatványt szétosztogatták a pesti utcákon, ahol lelkesen olvasták a szabadságra vágyó magyarok. Kinyomatták Petőfi Sándor „Nemzeti dal”-át is, amelyet a költő akkor írt s a Nemzeti Múzeum előtt el is szavalt a hallgatóság nagy lelkesedése közben. Gondolhatjátok azt a lelkesedést, mámort, amikor a Nemzeti Múzeum előtt összegyűlt sokezer magyar előtt Petőfi ezt kiáltotta:

— A magyarok Istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!...

Ezer és ezer ajakról hangzott el az eskü s amikor a költő azt kérdezte, hogy

— Rabok legyünk vagy szabadok?

nem volt szem, amely szárazon maradt volna, nem volt kéz, amely esküre nem emelkedett volna, hogy talpra áll a nemzet és kivívja szabadságát!

A király látva a magyarok most már elolthatatlan vágyát és akaratát, amellyel szabadságukat követelik, nem tagadhatta meg többé kívánságukat s teljesítette a nemzet akaratát.

Kimondották, hogy Magyarországon ezentul minden magyar egyenlő, minden ember tartozik adót fizetni, nemcsak a jobbágy s a magyar nemzet dolgait ezentul nem az osztrákok, hanem a magyar kormány intézi!

Gondolhatjátok a nemzet örömét és boldogságát, amikor mind ezt meghallotta s régi vágyát megvalósítva látta. Boldogsága és öröme azonban nem tartott sokáig.

A bécsi kormány nem nyugodott bele a magyar nemzet szabadságába. Fellázította ellenünk az itt, Magyarországon élő horvátokat, szerbeket, oláhokat, tótokat, akiket mi engedtünk be ide, hazánkba s testvéreinkül fogadtunk. Magyarország ezeknek a népeknek is hazája volt, a mi szabadságunk az ő szabadságukat is jelentette volna. A bécsi kormány azonban elhitette velük, hogy a magyarok csak a maguk szabadságát akarják s nekik ellenségeik vagyunk. A horvátok, szerbek és oláhok erre fellázadtak elle-

nünk, fegyvert fogtak a magyarok ellen. Nyugaton, délen és keleten egyszerre villantak meg a fegyverek édes hazánk, Magyarország ellen.

A magyar nép azonban nem azért lelkesedett a szabadságáért, hogy most könnyen megvált volna tőle. Ő is fegyvert fogott s megkezdődött a magyarság harca a szabadságért, a szabadságharc.

Talpra állt a magyar nemzet, ifjak és öregek siettek lelkesen a kibontott magyar zászlók alá. Beálltak honvédek. Az asszonyok és leányok pedig odaadták a hazának arany- és ezüst ékszereiket. Azokból pénzt vertek. A pénzen azután ruhát vásároltak a katonák, a honvédek számára, meg fegyvert és élelmiszert. Lett tehát minden, amire a nemzetnek ezekben a nehéz időkben szüksége volt.

A honvédek egyik dicsőség után a másikat aratták az ellenség fölött. Damjanics, Görgey, Klapka, Bem apó és a többiek halálmegvető bátorsággal vezették őket a dicsőséges harcokban. A hős honvédsapatok egymásután levertek a fellázadt nemzetiségeket. Végül a hatalmas osztrák hadat is kiverték Magyarországból.

Látjátok, gyermekek, így született meg a magyar szabadság, így lett szabad a magyar! Igaz, hogy nem sokáig lehetett szabad, egy időre aztán újra elnyomták szabadságát, de a már egyszer kivívott szabadságot nem lehetett többé elnyomni s ha újabb türes és szenvedés után is, de újra visszakapta már egyszer kivívott szabadságát, amit vérrel szerzett meg s tartott meg magának.

Jőjj ki Sándor, mondd el nekünk a Nemzeti dal-t!

(Egy tanuló elszavalja a Nemzeti dal-t.)

Most pedig elmondom nektek Rákosi Viktor bácsi szép elbeszélését, ez a címe:

A földvári hős fiu

Benkő János tiszaföldvári fiu volt. Beállt honvédnak. Levitték a délyvidékre, mint a többi a rácok ellen harcolni. Valamelyik ütközetben a harmadik zászlóalj közé keveredett. Annyira kitüntette magát, hogy Damjanics is észrevette.

— Hogy kerültél ide, fiam? — kérdezte tőle.

— A nagy harcban valahogy elszakadtam a zászlóaljamtól és nem tudok rátalálni.

— Derék fiu vagy! Megérdemelnéd, hogy a harmadik zászlóaljhoz tartozzál!

— Vegyen be, őrnagy ur, ez lesz a legnagyobb kitüntetés számomra!

Már akkor a harmadik zászlóaljnak nagy hire volt. Voltak közlegények, akiket más zászlóaljokhoz altisztnak neveztek ki, de nem fogadták el.

Bizony, nagy dicsőség volt a harmadiknál közlegénynek lenni. Damjanics bevette Benkőt s a legény kimondhatatlanul boldog volt.

1849 telén aztán átlöttek a mellét. Amikor már szállítható volt, Damjanics kerített neki kocsit és hazaküldte Tiszaföldvárra, ahol apja, anyja és öccse lakott.

Szegény János meglehetősen nyomorult állapotban került haza. A halál már ott volt a mellében. Egész nap a kemence mellett gubbaszkodott és tyuklevesen élt.

Odakint csikorgó, hideg, fehér tél volt!

A község lakói odajártak a sebesült katonához s az mondogatta el nekik a háboru menetét, meg a harmadik zászlóalj di-csőséges csatáit.

Egy napon aztán temetői csend borult Tiszaföldvárra. Bevo-nultak a németek. A templom tornyára kitűzték a fekete-sárga zászlót, az osztrákokét.

János ágynak esett és lázas lett. Az édesanyja kisírt szemmel hordta ki a fiától a tyuklevest. Nem kellett már annak semmi.

Nagyon rosszul lett.

Egy éjjel a sötétben édesapját szólította. Az öreg gyertyát gyújtott és odament.

— Kedves apám, érzem, hogy a sírom szélén állok! Hallgassa meg utolsó kérésemet...

Az öreg Benkő elfordította arcát és nem szólt. A fiu suttogva folytatta:

— Ne temessenek el Tiszaföldváron, ha meghalok! Ez a föld most az ellenség kezében van, nem magyar. Késérű volna benne fe-küdni. Én szabad magyar földben akarok nyugodni, édesapám! Temessenek el a cibakházi temetőben!

Az öreg Benkő arcán nagy könnyesepp gördült most végig.

— Megteszi, apám?

— Megteszem.

Az öreg Benkő ezután vállára vetette bundáját és elbusult szivvel nekivágott az éjtszakának.

Maga sem tudta merre megy, mi a szándéka. De vitte valami előre.

— Állj! Ki vagy? — hangzott feléje a sötéttségben.

— Magyar ember vagyok.

A szőlők között volt és honvédoersre bukkant.

— Hova igyekszik bácsi? — kérdezték a honvédek.

— Cibakházára. Ott talán már magyar csapatok vannak?

— Azok bizony, tegnap óta.

— Ki a parancsnok?

— Damjanics.

— Akkor jó helyen járok.

— Csak nem Damjanicscsal van dolga?

— De éppen övele.

— No, akkor hozzámehet az őrzéssel. Csakhogy Damjanics nagy ur ám! Nem lehet hozzá úgy éjnek idején berontani.

Az öreg Benkő rántott egyet a bundáján.

— Nagy ur lehet másnak, de nekem nem az. Az én fiam is az ő katonája volt.

— Ugyan?

— Igenis, vitéz urak. Most pedig a halállal vivódik szegény odaát, Földváron.

A honvédek elhallgattak. Gyerek-ember volt valamennyi s talán mindegyiknek a tulajdon, aggódó öreg édesapja jutott az eszébe...

Az őrárat azután a csikorgó havon megindult Cibakháza felé.

Amint a falu közepe felé ballagtak, egy ház ablakai hirtelen megvilágosodtak.

— — Fölkelt az őrnagy ur — szólt egy káplár. — Menjen oda az udvarra és várja meg, míg kijön!

Benkő János úgy tett. Félreállt egy sarokba. Onnan nézte, hogy gyülekeznek a tisztek az udvar közepén egy nagy tűzrakás körül. Észre sem vette, mikor Damjanics, akit fia leírásából jól ismert, kilépett s a tűzhöz állt. Beszélgetett a tiszt urakkal.

Egyszerre egy tiszt harsány hangon kiáltott:

— Hol van az a földvári ember?

Az öreg Benkő bácsi előállt. Damjanics megnézte.

— Maga keres engem?

— Én, kérem.

— Maga egy volt katonám apja?

— Igenis, könyörgöm, a Benkő Jánosé.

— Emlékszem rá. Emlékszem. Él még?

— Haldoklik, őrnagy ur... Ebben a dologban jöttem éppen.

— Mondja, mit óhajt? Csak röviden!

— Kérem, katona urak, a fiam nagy kínban van, mert a németet tudja Földváron. Azt mondta: nem tud nyugodtan meghalni, nem tud békében pihenni a földvári temetőben, mert a község német kézben van. Nem szabad föld az!... Nem magyar föld, amíg az ellenség zászlaja van a templomtornyon!...

Benkő bácsi most elhallgatott egy darabig. Azután így folytatta:

— Pedig én otthon akartam eltemetni... Oda, a nagyapja s kis testvérei mellé. Ott tavasszal olyan szépen virágozik az akác... A magam, meg az anyjukom csontjait is odaszántam... Hadd legyünk mind együtt a halálban, ahogy az életben együtt voltunk...

— Jól van, öreg! — felelte Damjanics. — Most menjen szépen nyugodtan haza s mondja meg a fiának, mire fölkel a nap, Földvár újra magyar lesz, magyar föld lesz. Megértette?

— Megértettem, őrnagy ur...

Benkő János nagy ágyudörgés közt halt meg, boldogan, nyugodtan. Még egyszer hallotta a magyar trombita szavát. Még egyszer hallotta a harmadik zászlóalj dalát s a menekülő vasas-németek robogását. A fölkelő nap a magyar zászlót látta lobogni a tiszaföldvári toronyban. Bizonyára látta a meghalt honvéd is onnan a másvilágról...

Damjanics ágyura tétette Benkő János koporsóját és úgy vitette ki a temetőbe... Amikor a fiut leeresztették a sirba, a 3-ik zászlóalj 4-ik százada sortűzzel tisztegett meghalt bajtársának.

Azóta sokszor kivirágzott sirja fölött az akác és sokszor megterítette a hős honvéd sirját fehér virággal....

Bizony megérdemelte volna minden honvéd ezt a dicsőséget.

Jójj ki Laci, mondd el Kovács Ferenc bácsi szép költeményét.

Március 15

Ó, be szép volt ez az ünnep
Valamikor régen!
Lelkesedés tüze lángolt
Mindnyájunk szívében.
Ugy éreztük: ereinkben
Hősök vére dobban —
Es hogyha kell, ott állunk majd
Mi is csatatorban!

Ó, be szép volt ez az ünnep!
Nem volt mása, párja!
Büszke, boldog tekintettel
Néztünk a világra!
Gyönyörű, nagy, áldott ország
Szórta élénk kincsét,
Olyan dus volt, olyan gazdag.
Amilyen több nincs még!

Ó, be szép volt ez az ünnep!
Emlékszem a dalra!
Piros arccal énekeltük:
„Talpra magyar!... Talpra!”
Piros, fehér, zöld lobogó
Lengett minden házon
S zeneszóra „masiroztunk”
Végig az utcákon!...

Ó, be más most ez az ünnep!
Árnyéka a múltnak!
Emlőkeink szent könyvére
Ma csak könnyek hullnak:
A régi, hős, boldog nemzet
Láncra fűzött rab ma
S ősi földjét más szántja fel
Trianon-parancsra...

Mégis, — ma is szép ez ünnep!
Csillag-sötét éjen!
Azt hirdeti: lesz egyszer úgy,
Mint ahogy volt régen!
Azt hirdeti: a szabadság
Artatlan rab bére;
Nem hiába hullott könnye,
Verejtéke, vére!

Azt hirdeti „Márciusunk”:
Nincsen okunk gyászra!
Omlott vérünk mélyebb sebből,
De volt gyógyulása!
Azt hirdeti: higgyünk, bizzunk:
Jó tavasz a télre!
Lesz gondja az Égnek most is
A magyar sebére!

Elmondom most nektek **Jókai Mór**nak, a nagy magyar regényírónak egyik szép elbeszélését, amely Petőfiről, az ő haláláról szól.

Az utolsó vers s az utolsó golyó

1849 július 29-én Marosvásárhelyen két régi ismerős találkozott össze Bem előszobájában. Az egyik fiatal, halvány férfi. Komoly, hallgatag ajkáról, lelkehirdető szép magas homlokáról, mérsékelt lángszemeiről, zilláttan felfésült hajáról, egész tekintete megkapó kifejezéséről széles e világ ismeri őt s Petőfinek hívja. A másik nagy atlétai alak, izmos, csontos termet, irtóztató kezekkel

s hosszú karokkal; arca sovány, jellemzően hajlott sással. Ez a hadsereg legmerészebb lovagja, Zeyk Domokos; az ősz hadvezér kedvelt futártisztje, akiről azt szokta mondani, hogy szívesen bizzára üzeneteit, mert ez nem kerülgeti az ágyugolyókat, hanem azt szokta, hogy keresztül nyargal két egymásra ágyuzó üteg között. Hogy a szászrégeni csata és visszavonulás hírével Bem apóhoz jöhessen, egy utját álló muzulmán portyázó csapaton kellett keresztülvágnia magát. Mutatta a kardját, melynek az éle egészen kicsorbult, a cserkész-dárdák hegyeinek hosszú vasalásán. Petőfi erre leoldotta saját kardját s megkínálta vele Zeyk Domokost.

— Cseréljük el kardjainkat. Velem ugyanis letetette a kardot a belügyminiszter s közkatónának minék a kard! Csak azért, hogy csörömpöljön az utcán, nem viselem.

Petőfi pedig jó katona volt. Tisztársa, Papp Lajos, tanúsága szerint a Szebentől a piskii hidig vívott elkeseredett harcban a költő a harcvonalban küzdött s vitézül megállta a helyét.

Hanem azontul Bem apó, aki nagyrabecsülte a költőt s mint édes gyermekét szerette, azt a rendeletet adta tisztjeinek, hogy ne engedjék őt többé olyan veszélyes pontokra, hová lángszenvédélye viszi.

Tiszti rangjáról leköszönése után ő maga is csak önkéntesnek tekintette már magát.

Tehát a vitéz Zeyk Domokos elfogadta a költőtől a cserébe kínált kardot.

Ez a kard párja volt az enyimnek. Két hasonló kardot kaptunk a márciusi napokban ajándékba egy buzgó hazafitól. Gyönyörű két damaszkuszi acél volt, hegyével markolatáig hajtható széles pengéjű. Én az enyémét ugyanez időben adtam át Földváry ezredesnek a váci és isaszegi csaták hősenek.

— Bíz rád te a kard dolgát, barátom, mondta Zeyk Domokos Petőfinek; a te fegyvered hatalmasabb ennél. Majd teszek én még egyszer a te kardoddal valamit, amit megénekelhetsz!

— Ott leszek hozzád közel — ígerte a költő.

Másnap megindult Bem Marosvásárhelyről Segesvár felé az orosz hadvezért, Lüderst felkeresni.

Petőfi Bennél a főhadiszálláson több ízben találkozott egy emberrel, akinek a nevét nem tudta kimondani. Lengyel volt. Sokféle nyelven beszélt, de mindeniken rosszul. Nem volt katona, s úgy látszott, mintha korhely volna, mert mindig rongyos ruhája volt. A rongyokban valósággal dúska. Minden héten más rongyba volt öltözve. Petőfi szerette ezt az embert, mert látta, hogy Bem is szereti. Ez a rejtélyes ember viszont Petőfit becsülte nagyra. Nem azért, mert költő. Azt ő nem értette. Hanem azért, mert látta, hogy Bennnek kedvence — s nem nézi le a szegény embert, aki rongyos.

Most már tudjuk, hogy a sajátságos ember ki volt. Bem tábori kéme.

Mikor Petőfi a hadvezér szállását elhagyta, ismét találkozott

azzal az emberrel. Ez azt sugta neki: „Holnap meleg napunk lesz”.
Akkor jött az orosz Lüders táborából.

*

A meleg nap csak harmadnap következett be, melyet a vörösbetűs gyászünnepek közé e névvel jegyzett be a történelem: „Ségesvári ütközet”. (Tévesen, mert fehéregyházi ütközet volt.)

A harc elején kedvezett a jó szerencse a magyar fegyvereknek. A jobbszárny kiverte az oroszok balszárnyát Fehéregyházából s a falura támaszkodva kezdték meg a harcot az oroszok ellen.

Itt látták még Petőfit sokan, a leégett falak romjai között. Nem vegyült a lármás csoportok közé: olyan helyet keresett, ahol nem háborgatja senki, s ahonnan a csata folyását közelből szemlélheti.

Legutoljára látták őt egy elpusztult ház sütőkemencéjén állva. Milyen talapzat ehhez a szoborhoz! Majd leült a romra s hátát a falhoz támasztotta. Fegyvere már nem volt. Egy tábori messzelátócső volt a kezében, mellyel a csata folyamát szemlélte, s térdén kitárt jegyzőkönyve feküdt: abba koronként jegyzett valamit. Volt, aki ezt megfigyelte.

A harc balul ütött ki. A tulnyomó orosz erő, megkerülve a magyarok hadállását, zavarba hozta sorainkat. Az élő szobor az agyagtalapzaton látta az orosz lovasság rohama alatt szétbomlani a zászlóaljokat, melyek sortűzzel fogadták a támadókat, s aztán a segélyül siető huszársággal összekeveredve továbbhőmpölygeni. Egyrésze a menekülő csapatoknak mellette rohant el. Vágató lovasok, dübörgő ágyuk tűntek el mellette, mint kísértetes álomkép. Talán kiáltottak is rá, hogy ő is meneküljön. Azt nem hallotta.

Aki legutoljára látta őt e helyen, azt mondja, hogy egy orosz ágyugolyó oly közel fúródott hozzá a falba, hogy az agyagot a szeme közé szórta. A költő letörülte arcáról a port zubbonya szárnyával és tovább bámulta a látványt, amely lelkét lekötve tartá.

Ami nézett, az egy hősköltemény volt, minőre csak lázálom adhat eszmét. Mese és nem csoda.

Az ősz hadvezér, ki arról volt nevezetes, hogy mindig az utolsó volt a vesztett harctérről a menekülésben, a vérengző viadalban lovastól együtt belebukott egy mocsárba s ott maradt eszméletlenül, sebesülten.

Hű kísérői, amint észrevették, hogy eltűnt, visszafordultak keresésére, megtalálták, lóra ültették ismét és siettek őt megmenteni.

De a csatatér már egészen az ellenségé volt; s arról csak egy mocsáron keresztül lehetett menekülni.

Az ingoványon végighuzódott egy keskeny malomárok, annak mind a két oldalán sűrű nádbozót. E szűk töltésen csak egy lovas számára van tér.

A dzsidások, kiknek rohama a csatát eldöntötte, sarkában voltak az üldözött magyar vezérnek, kit kísérői a keskeny gátón át igyekeztek megszabadítani.

S itt kezdődik a hősköltemény.

Tizenkét vitéz lovag, azok között nyole előkelő tiszt, összebeszellt, hogy a keskeny gáton egyenkint fognak szembeszállni az üldöző orosz lovassággal, s harcolni fognak férfi férfi ellen, hogy a menekülő vezér számára időt nyerjenek.

Az oroszok sem támadhatták meg őket másként, mint egyeseével.

A mocsár nem engedte a tömeges megrohanást. Azon a keskeny gáton kellett karddal kard ellen harcolni.

A védőnek vesznie kellett. Ha egy oroszot legyőzött, jött utána a másik, míg a kifáradt hős végre sebeitől alétan bukott le lováról.

Tizen elhullottak már ez egyenkinti harcban. A tizenegyedik volt Pap Lajos. Ezt a küzdelemben egy dzsidadőfés letaszította lováról; de még volt annyi lélekjelenléte, hogy lovát kantárjánál fogva maga után rántsa, s azzal az ingoványban elmenekült. Az oroszok nem gondoltak vele: — nekik Bem kellett.

Most már egyesegegyedül állt egy egész üldöző lovas csapat ellenében Zeyk Domokos. És elfogadta a hősregei harcot. Petőfi ott állt a romház falán és egész lelkét betöltötte a látvány. Ő nézte ezt és lelkében lánggondolatok gyujtogatták el az egész világot.

Mit hallotta ő most azt, hogy kiáltozzák föl hozzá a mellette elfutók: — menekülj! Mit hallotta ő a szaladók robogását? Mit hallotta ő most saját nevét? Lelke ott volt, ahol az a hős ül tomboló paripáján s oszt az ő kardjával halálos csapásokat. Ha e kard villámlík, ember válik meg lelkétől, s akit közelébe visz balsorsa, az vérével fizet meg a megtiprott földnek.

Csákóját már leverték a fejről, haja úgy lobog a szélben, arca úgy ég az alkony napsugarában, de még ellenség vérén kívül más nem fénylik rajta. Vashól van e férfi, nem fogja a kard. Már egész büvkör van körülötte építve holt tetemekből s még nincs szándéka pihenni. Ha jobb karja elfásult, baljába kapja át a kardot. Az is csak oly veszedelmesen tud vágni, mint a jobb. Harcol felváltva jobb- és balkezével.

Őt bámulta a költő oly elbűvölten! Csoda-e, hogy nem tudott a látványtól menekülni? Milyen költemény lehetett az, mely e tekintet alatt szívében fogamzott? Ha az meg volna írva, ahogy érezve volt!...

De nemcsak a költőt igézte meg e dicső jelenet: maga az elenséges hadvezér, Lüders is meg volt hatva tőle.

Lüders egy dombtetőről, a Haller-sirbolt mellől nézte a hősi harcot. Egész tömeg nem birt letörni egyetlen férfit!

Az orosz vezér nem dühöngött haragjában. Oda nyargaltatta a harcolókhoz hadsegédét azzal a paranccsal, hogy ezt a nemes hőst nem szabad megölni: ennek élve kell maradnia.

Az orosz tiszt leborzaskendőjét kardja hegyére tűzve vágta-tott a küzdő csapat közé. Parancsszárára félbehagyták a dzsidá-

sok a támadást. Tizenegy halott hevert már a hős előtt. — De ki volt fáradva már ő is.

Az orosz hadsegéd odakiáltott hozzá, hogy adja meg magát, kegyelmet fog kapni, a vezér becsüli őt hősi bátorságáért, ne ál-dozza fel nemes véré.

Még akkor egy csepp vére sem hullott el a hősnek.

Zeyk Domokos erre a szóra fölemelkedett kengyelében, hátra-tekintett. Láta, hogy Bem már oly messzire elmenekült az ő harca alatt, hogy többé már utol nem érhetik.

Akkor hirtelen kirántotta nyeregkapájából pisztolyát.

Még egy utolsó golyó volt benne.

Ezt a golyót úgy gondolta Zeyk Domokos, hogy „az utolsó szó”. Mikor testvére aggodalmát fejezte ki előtte, hogy őt, kit oroszláni vitézsége mellett megölni oly nehéz, elvégre mégis elfoghatják majd, azt mondta neki pisztolyára mulatva: „Azt nem tehetik, mert enyim az utolsó szó!”

— Soha! — kiáltotta Zeyk Domokos az oroszoknak.

Azzal föbelőtte magát.

A költőnek kihullott kezéből a messzelátócső, mikor hőst le-
bukni látta. Most tért eszmélethez. Körös-körül temetői csend volt már. Saját tábora rég elfutott. Egyedül maradt. Védtelenül. Csak jegyzőkönyvét rejtette el keblébe. Abban voltak utolsó köl-teményei. Az tán megvédi őt a haláltadó vas hegyétől?

Vagy talán nem?...

Azt mondja az Ég: ha elveszett a nemzet, vesszen el a költő is, ki nagyságáról, hazaszeretetéről énekelt?

Azóta hiába keresik őt...

Mondd el Vá l y i N a g y G é z a bácsi költeményét.

Petőfi halála

Mint az üstökösnek,
Ugy lobbant ki lángja,
De örök fényesség
Maradt nyomdokába:
A nagy éjtszakába...
Mint ifju hadisten
Robogott csatába,
Mikor veszélyben volt
Otthona, hazája:
Népe boldogsága...
Mint a viharhadár
Sikongott sokáig, —
Bálványa: Bem mellett
Küzdött mindhalálig,
Végleroskadásig...

S aztán széttört a lant,
Mely a szerelemnek,
És a szabadságnak
Égi hangján zengett:
Emberi sziveknek...
S a dalnok él tovább:
Minden kis fűszálba,
Minden porszembe ott
Ragyog: lelke, álma:
Halhatatlansága...
Szent a rög, amelyre
Ifju vére ráhullt:
Szebb magyar jövőndő
Biztos zálogául,
Örök váltságául!...

A kassai március

Gyermekek! Az a szent föld, ahol a legnagyobb magyar költő feláldozta nemes életét a hazáért, a magyar szabadságért, ma nem a mienk! Elveszett, elrabolták tőlünk ellenségeink, akik országunkra törtek s amikor nem volt fegyver a magyar kezekben, akkor birtokukba vették a mi szép magyar hazánk legnagyobb részét és azt mondták, hogy az a föld ezentul az övék — és nem magyar többé! Így veszett el Erdély, Petőfi Sándor halóporával... De örökre, gyermekek? Lehet-e az idegen föld, ahol a legnagyobb magyar költő adta életét a magyar szabadságért? De nem lehet idegen sokáig a többi elrabolt országrész sem, mert magyarok szereztek vérről-verejtékről a magyar hazát ezer esztendeje, magyarok tartották meg egy évezreden át, magyar is lesz az mindörökkön-örökké! Vagy ti, kedves magyar gyermekek, engednétek azt, hogy azok a területek, ahol magyar véreink éltek és küzdöttek ezer éven át, most elveszítsük örökre és ezentul idegeneké, másoké, ellenségeinké legyenek? Derék gyermekek vagytok. De így is kell gondolkodnia minden magyar gyermeknek, aki itt él — ha most csonka is, — de Magyarországon! Azt mondtam, hogy így kell gondolkodnotok! Igen, kell, mert ti magyarok lehettek, magyarul beszélhettek, magyarul tanulhattok, magyarul dalolhattok, magyarul imádkozhattok. De mit gondoltok, beszélhetnek, dalolhatnak-e, imádkozhatnak-e magyarul azok a magyar gyermekek is, akik most nem Magyarországon, hanem idegenek uralma alatt élnek? Azon a földön, amely magyar volt és maradt mindörökre, de amelyet most idegenek bitorolnak? Nem bizony! Azok a szegény magyar gyermekek most oláh, szerb, vagy cseh iskolába járnak, azok nem énekelhetnek most magyar nótát, még a magyar Himnusz sem énekelhetik el ezen a napon: a magyar szabadság születése napján. Évek óta hiába várják a felszabadító magyar honvédeket... még nem teljesedett be vágyuk, álmuk, pedig várnak, egyre várnak bennünket...

Elmondok most nektek egy történetet szegény rab-magyar testvéreink életéből, milyen ott a március tizenötödike.

A kassai nagy templom, amit nagysága miatt dőmnak is nevezünk, ma komor és fekete. A híres nagy templom, amelyben II. Rákóczi Ferenc fejedelem és édesanyja, Zrínyi Ilona alusszák örök álmukat, ma éppen olyan szomorú, mint a kassai magyarok. Azok is szomorúak és hallgatagok. De ha belépünk a templom belsőjébe, eltűnik a gyász. A színes ablakok dicsőséges magyar mult-ról beszélnek... Ott ragyognak a régi, nagy királyok cimerei és amig nézzük, nézzük őket, egyszerre csak eltompulnak a ragyogó színek... Szemünk könnyekkel lesz tele... A magyar szív magyar könnyeit látják most a királyok... Lenéznek a fénylő magasságból... Ajkukon mosoly kél, mintha azt mondanák:

— Amig magyar könnyeket látunk, őrít állunk ebben a templomban...

A sok magyar között a kis Márta mindennapos vendég volt a templomban. Két helyen érezte csak jól magát: otthon és a dombban... Otthon magyarul beszélhetett, a dombban magyarul imádkozhatott... És amíg az imát mondotta, az ablakokon fénylő magyar királyokra nézett:

— Szent István, Szent László, ti látjátok az én kicsi szívemet, legyetek velem, oltalmazzatok meg és sugározzatok be bátorsággal, hogy mindig erős magyar legyek, még az iskolában is...

És a kis Márta mindennap boldogan távozott a templomból. Az iskolában sohasem volt baj, egészen március tizenötödikéig.

Ezen a napon azt mondotta otthon az édesapja:

— Kicsi leányom, el ne felejtsd, ma nagy napunk van. Magyar ünnep... Mi most nem ünnepelhetünk... de azért menj el a templomba...

Az édesapának itt elakadt a hangja. Jó magyar ember volt ő is. A régi, boldog időkben, amikor még magyar volt itt minden, ünnepélyre ment ezen a napon és most... most hivatalba kellett mennie, idegen hivatalba, ahol éppen olyan szürke hétköznapi a március tizenötödike, mint a többi...

A kis Márta tehát megfogadta édesapja szavát és elment a templomba. Ahitattal nézett az oltárra és szeme becsukódott... Álmodozásában egyszerre sok-sok gyermeket látott maga körül... Mind-mind ünnepi ruhában volt, boldog arccal és a szívük fölött háromszínű magyar kokárdával...

De ez csak álom volt! Nemzetiszínű szalagocskákat senki sem viselhet már Kassán... A kis Mártának sem volt.

Az iskolában nyugodtan ült a helyén. Szeme a könyvre tapadt ugyan, de nem olvasott, mert a betűk olyan idegenek, olyan hidegek voltak most... Márta hirtelen a dóm királyaira gondolt most és komoly elhatározás kelt szívében.

— Akármilyen történik is, ma magyar leszek!... Nem irok, nem olvasok, nem felelek, még akkor sem, ha megbüntetnek érte!

A kis Mártát szerették az iskolában, csak azt nem szerették benne, hogy magyar érzésű. Ezt pedig nem tudták kiirtani belőle...

Amikor a tanítónő belépett az osztályba, a kis Mártán akadt meg a szeme. Fölszólította.

Márta fölállt. A tanítónő most a himnuszot kérdezi tőle. (Gondolhatjátok, hogy nem a mi magyar Himnuszunkat!)

Márta csak állt, állt sokaig, szótlanul. Nehéz, kínos csend borult az iskolaszobára.

A tanítónő szuró tekintettel nézte egy darabig, azután megszólalt:

— Miért nem felelsz?

A kis Márta nem felelt erre sem. Megfogadta, hogy ma nem beszél egy szót sem másként, csak magyarul. Nem beszél, még akkor sem, ha megbüntetik érte!

A tanítónő nagy haragra lobbant. Elővette a kisleány intő-

könyvecskéjét, írta bele valamit nagy sietve, aztán elküldte egy kisleánnyal Mártáékhoz...

Végre nagy sokára befejeződött a tanítás, a kis Márta megszabadult az iskolából s mehetett haza nagy vigan szüleihez, ahol kiöntheti kicsi lelkét minden bánatával.

Az intőkönyvecske nagy ujság volt Mártáéknál, mivel mind-ezideig nem küldték még azt hozzájuk sohase. Nem volt rá szükség, mert Márta jól tanult. Most tehát nagyon meglepte a szülőket a szokatlan üzenet.

— Kicsi leányom — szólt hozzá komoly hangon az édesapja, amikor hazaért az iskolából —, miért küldték ma haza ezt az intőt?

A kis Márta szótlanul meredt maga elé egy darabig, azután keserves zokogásba tört.

— Nem tudtad a leckét talán...? — kérdezte megenyhült hangon az édesapja.

— Tudtam — mondta nagy zokogás között a kis Márta —, tudtam... de március tizenötödikén nem akartam felelni csehül...

Édesapja szemét előntötte a könny. Beszélni akart, de nem jött hang ajkára sokáig...

Ott sirtak ketten... együtt...

Sírátkák a magyar szabadságot...

*

Szavald el Z. Tábori Piroška szép költeményét, Gyurka!

A szabadság ünnepén

Márciusi szellő suhan át a tájon,

Megpihen a tarlott, hólepte faágon.

Ébresztő szavára rügyfakadás támad,

Csodás, színes tavaszt hirdet a világnak.

Márciusi szellő, tavasz hirdetője,

Önts uj reménységet a magyar szívekbe !

Hosszu, nehéz télnék vess tavaszi véget,

Hozd el számunkra az igazi békességet!

Emlékezés lángját gyujtsd fel a szívekben,

Régi dicsőségünk ragyogjon fel, szebben!

Hintsd teli virággal Duna, Tisza táját:

Forraszd újra egygé magyarok hazáját!

Kedves gyermekeim! Nagyon elszomorított ez az utolsó mese, úgy látom. Pedig ez nem mese volt, hanem megtörtént, igaz valóság. Azért mondtam el nektek, hogy soha-soha el ne feledkeztek azokról, akik most nem lehetnek magyarok... Akiknek most nem szabad magyarul beszélniök, imádkozniök... Azért

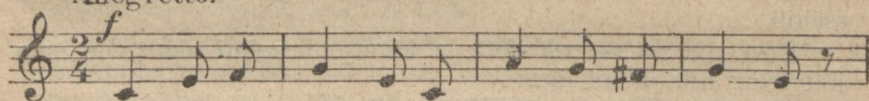
nem szabad elcsüggednünk, gyermekek! Hiszen a jó Isten az igazság őre és számontartója. Nem vétkeztünk mi, magyarok akkorát, hogy ilyen szörnyű büntetést kellene elviselnünk érte. Most diadal-maskodhattak fölöttünk gonosz ellenségeink. Most szenvednünk kell nekünk is, odaát, túl a határokon is minden magyarnak... De, ahogy minden télre eljő újra a kikelet, éppen úgy el kell jönnie minden igazságtalanságra az igazság feltámadásának is! A jó Isten igazságos! Ebben kell bízunk és hinnünk! De ez nem elég: dolgoznunk is kell minden erőnkkel azon, hogy ez a vágyunk valóra váljon, hogy felszabaduljanak most elszakított testvéreink, hogy magyarok lehessünk újra, szabad magyarok mindnyájan, innen és túl a trianoni határokon!

Ezt szolgáljátok minden gondolatotokkal, minden munkátokkal: úgy segít meg benneteket a magyarok istene!

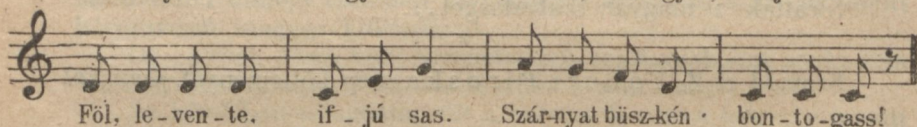
Bucsuzóul énekeljük el azt a dalt, amit mára tanultunk!

Induló.

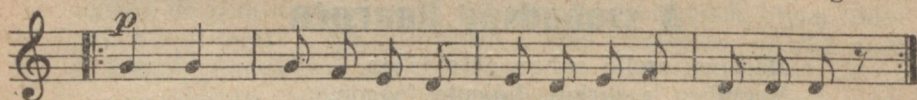
Allegretto.

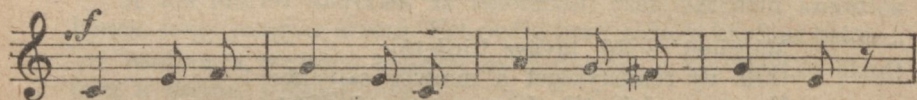
1. Győz a hit, győz a kar, Föl, ma-gyar, raj - ta!

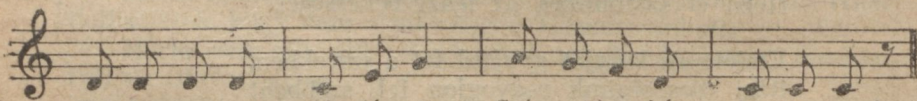
Föl, le - ven - te. if - jú sas. Szár-nyat büsz-kén bon-to-gass!

Légy hős szi-ved sze-rint Tör-he-tet-len da-li - a,
Ki nem fél, ha meg kell A ha-zá-ért hal-ni - a,

Győz a hit, győz a kar, Föl ma-gyar, raj - ta!

Föl, le - ven - te. if - jú sas. Szár-nyat büsz-kén bon-to-gass!

2. Éljen a hősi faj.

A magyar éljen!
Élj te derék sarjadék,
Lépteidet áldja ég!
Légy hős szived szerint
Törhetetlen dalia.

Ki nem fél, ha meg kell
 A hazáért halnia.
 Éljen a hősi faj:
 A magyar éljen!
 Élj te hősi sarjadék:
 Lépteidet áldja ég!

ZENÉS TORNAGYAKORLAT

Szabadgyakorlatok

Összeállította: Szilágyi Gyula áll. polg. isk. tanár,
 testnevelő tanár.

(Zenéje: Pándy: Magyar tornászinduló.)

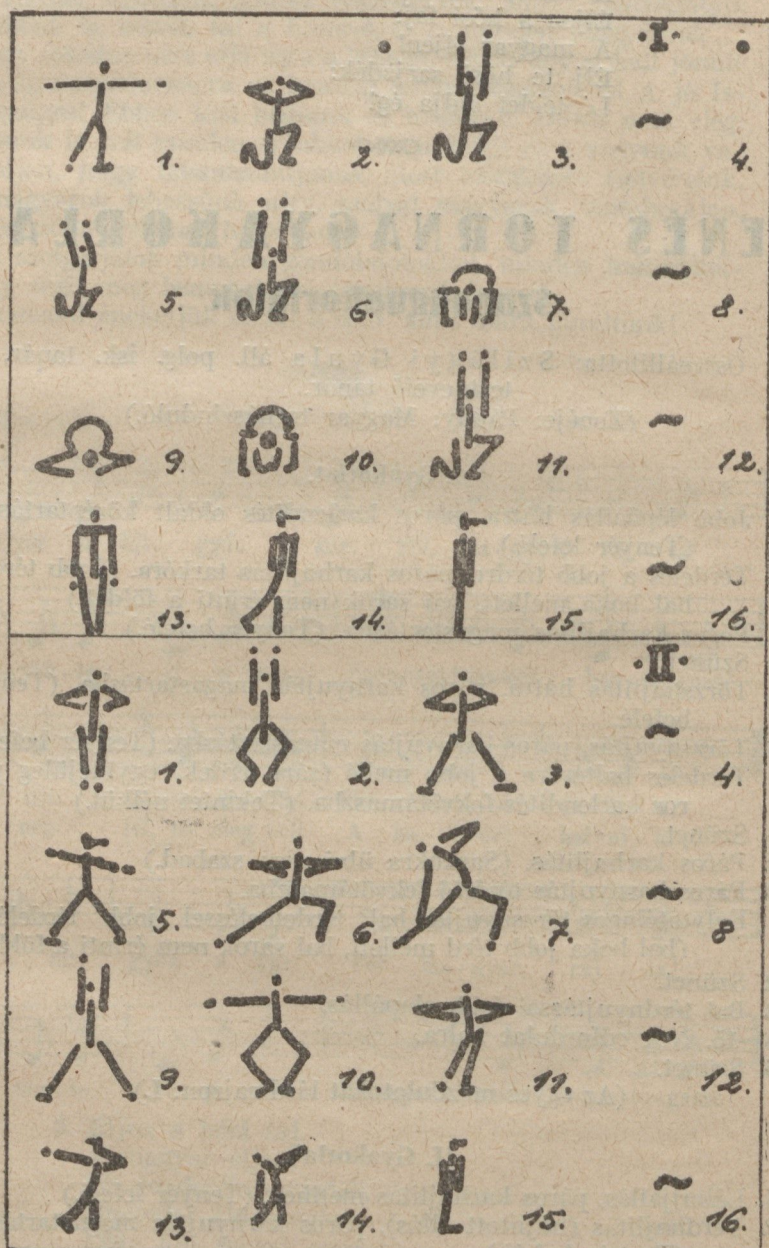
I. Gyakorlat.

1. Jobb lépőállás hátra, páros karlendítés oldalt középtartásba. (Tenyér lefelé.)
2. Térdelés a jobb térdre, páros karhajlítás tarkóra. (Jobb térd a bal boka mellett, bal sarok nem érinti a földet.)
3. Páros karhajlítás magastartásba. (Tenyér befelé.)
4. Szünet.
5. Törzshajlítás hátra, páros karnyújtás magastartásba. (Tenyér befelé.)
6. Törzsnyújtás, páros karnyújtás magastartásba. (Tenyér befelé.)
7. Térdelés baltérde a jobb mellé (zárt térdek) egyidejűleg páros karlendítés fekvőtámaszba. (Tekintet nélkül.)
8. Szünet.
9. Páros karhajlítás. (Sarkokra ülni nem szabad.)
10. Páros karnyújtás térdelő fekvőtámaszba.
11. Folytatólagos törzsnyújtás bal térdemeléssel jobb térdeleésbe (bal boka jobb térd mellett, bal sarok nem érinti a földet).
12. Szünet.
13. Bal térdnyújtással jobb alapállás.
- 14—15. Negyedfordulat balra.
16. Szünet.

(Az egyes mozdulatokat lásd rajzon: I.)

II. Gyakorlat.

1. Lábujjállás, páros karhajlítás mellhez. (Tenyér lefelé.)
2. Térdhajlítás (hajlitott állás), páros karnyújtás magastartásba. (Tenyér befelé.)
3. Ugrás oldal-terpeszállásba, páros karhajlítás tarkóra.
4. Szünet.

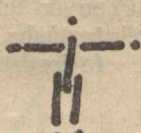

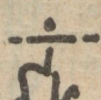

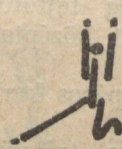
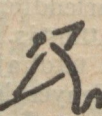
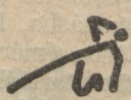

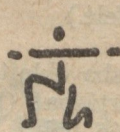

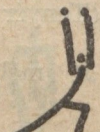

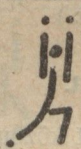
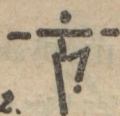

5. Törzsfordítás balra, páros karnyujtás oldalt középtartásba. (Tenyér lefelé.)
6. Törzsfordítás jobbra (vissza) bal térdhajlítással (támadóállás, törzs egyenes), páros karhajlítás mellhez. (Tenyér lefelé.)
7. Törzshajlítás jobbra, jobbkarnyujtás oldalt mélytartásba (tenyér a lábszáron), balkarhajlítás tarkóra, fejfördítéssel jobbra. (Tekintet a jobb lábra.)
8. Szünet.
9. Törzs- és térdnyujtással terpeszállás, egyidejűleg fejfördítés előre balkarnyujtás és jobbkarlendítés oldalt középtartáson át magastartásba, kézcsattantás.
10. Ugrás hajlított állásba (mérsékelt térdhajlítás), páros karlendítés oldalt középtartásba. (Tenyér lefelé.)
11. Nyujtás bal-lépőállásba hátra, páros karlendítés (vízszintes síkban) mellső középtartásba. (Tenyér befelé.)
12. Szünet.
13. Negyedfordulat balra (jobbsarkon) bal-lépőállásba oldalt, balkarlendítés mélytartáson át oldalt középtartásba (tenyér lefelé), jobb karhajlítás tarkóra, fejfördítés balra.
14. Törzshajlítás balra, balkarlendítés mélytartásba. (Tenyér lábszáron, tekintet ballábon.)
15. Törzsnyujtás, jobbkarlendítés oldalközéptartáson át mélytartásba és bal lábbal alapállás.
16. Szünet.

(Lásd II. rajz.)

III. Gyakorlat.

1. Lábujjállás, páros karlendítés oldalt középtartásba. (Tenyér lefelé.)
2. Bal mély védőállás hátra, páros karlendítés oldalt rézsutos mélytartáson át mélytartásba (ujjak a talajon cipőorrával egyvonalonban).
3. Törzsnyujtással térdelés baltérdre (balcomb a jobbszárral párhuzamos), páros karlendítés oldalt középtartásba. (Tenyér lefelé.)
4. Szünet.
5. Jobblábnyujtás oldalt (lábfej a baltérddel egyvonalonban), páros karlendítés magastartásba. (Ujjak nyujtva, tenyér be.)
6. Törzshajlítás jobbra fejfördítéssel (jobbra), jobb karlendítés oldalt rézsutos mélytartásba (jobb tenyér lábszáron) balkarhajlítás tarkóra.
7. Törzshajlítás balra, fejfördítés (balra), bal oldalsó fekvőtámaszba (baltérd és jobbláb helyén marad), jobb karhajlítás tarkóra.
8. Szünet.
9. Törzsnyujtás jobb térdemeléssel baltérdelésbe (bal comb pár-

III.			
	1.		2.
	3.		4.
	5.		6.
	7.		8.
	9.		10.
	11.		12.
	13.		14.
	15.		16.
IV.			
	1.		2.
	3.		4.
	5.		6.
		Homorij. Légzés	7.
			8.
	9.		10.
		jav. m2	11.
			12.
	13.		14.
			15.
			16.

- huzamos a jobb alszárral), balkarlendítés, jobbkarnyújtás oldalt középtartásba. (Tenyér lefelé, tekintet előre.)
10. Jobb-térdnyújtással baltérdemelés és páros karlendítés oldalt mély- és mellső középtartáson át magastartásba. (Tenyér befelé.)
 11. Negyedfordulat jobbra (jobbталpon), ballépőállás oldalt, jobbkarlendítés magastartásba. (Tenyér lefelé.)
 12. Szünet.
 13. Bal lábbal hajlitott állásba lépés (mérsékelt térdhajlításba), páros karlendítés magastartásba. (Tenyér befelé.)
 14. Nyújtás lábujjállásba, páros karhajlítás mellhez. (Tenyér lefelé.)
 15. Alapállás.
 16. Szünet.

(Lásd: III. rajz.)

IV. Gyakorlat.

1. Hajlitott állás (mérsékelt térdhajlítás), páros karhajlítás vállhoz. (Kezek ökölbe, kisujj előre néz.)
2. Nyújtás bal lépőállásba hátra, páros karlökés magastartásba. (Ujjak nyújtva, tenyér befelé.)
3. Bal védőállás hátra, páros karlendítés oldalt középtartásba. (Tenyér lefelé.)
4. Szünet.
5. Emelés bal mérlegállásba (jobbtérd kissé hajlitva), karok maradnak. (Tekintet előre.)
6. Törzs- és jobb térdnyújtással bal-lábemelés (lebegőálláson át) térdemelésbe, egyidejűleg páros karlendítés oldalt, mély- és mellsőközéptartáson át magastartásba. (Tenyér befelé, bal alszár függőleges.)
- 7—8. Szünet.
9. Ballábnnyújtás hátra bal mély védőállás, páros karlendítés mellső középtartáson át mély tartásba. (Tenyér a földön.)
10. Jobb lábnyújtás a bal mellé, mellső fekvőtámasz. (Tekintet előre.)
- 11—12. Szünet.
13. Jobb lábnyújtás mély védőállás, páros karlendítés mellső középtartáson át mély tartásba. (Tenyér a földön.)
14. Negyedfordulat balra (jobbталpon), ballépőállásba oldalt, páros karlendítés oldalt középtartásba. (Tenyér lefelé.)
15. Alapállás ballábbal.
16. Szünet.

(Lásd: IV. rajz.)

A szabadgyakorlatokat négyszer (körül) végeztetjük. A felvonulás és alakzat tetszés szerint.

NÉPMŰVELÉSI ELŐADÁS.

Mit adtunk a világnak?

Vannak talán többen is, mint gondolnák, akik egyre csak azt látják, hogy mai kulturánk minden értéke idegen népek, nemzetek terméke, idegenek munkájának eredménye. Pedig az ilyen magyarok nem néznek szét saját portánkon és elmennek olyan magyar nagyságok és értékek mellett, akikre más népek büszkén mutatnak rá s hirdetnék fennhangon a világnak, hogy ime: ezt is mi adtuk a világnak, az emberi kulturának!

Nem kell szégyenkeznünk, nincs okunk a szerénységre, ha arról van szó, hozzájárultunk-e mi az emberi egyetemes kultúrához.

Nézzük meg hát közelebbről, mit adtunk mi, magyarok a világnak azon az ezerestendő alatt, amióta itt élünk a földön?

Kezdjük talán a honfoglalással, a honfoglaló magyarok műveltségével.

A mi őseink, a honfoglaló magyarok tanították meg Európát lovagolni, amikor a könnyű lovasságot ismerték meg tőlünk Európa népei. Vagy gondoljunk csak a honfoglalás utáni kalandozásokra, hol jártak a kalandozó magyarok? Bejárták ők bizony Itáliát éppugy, mint a Pirreneusokat, ellátogatiak Németországba csakugy, mint Franciaországba s az Atlanti-óceán partjától az Északi-tengerig, onnan le a Földközi-tengerig nem volt föld és ország, ahol meg nem fordultak volna fürgé lovaikon. Pedig akkor még vasut sem volt! Csak ugy, lóháton jártak be az akkor ismert világot! Vágtató paripájuk megelőzött minden hirt. Tőlünk, a honfoglaló magyaroktól tanulta meg Európa a kengyel használatát s a könnyű lovasság nagy, haredöntő jelentőségét. De tőlünk vette át a „lovagias” szót is az akkor lovagiatlan Európa, vagy nem erre enged következtetni az, hogy a latin „hostis”-nak, a német pedig Gast-nak nevezi a vendéget, ami magyarul ellenséget jelent.

Aztán nézzük a ruházkodást, ebben is tanult tőlünk Európa. A magyar huszár-ruhá feltűnik még ma is világ minden hadseregében. A német császár, a francia tábornok, ha szépen akart felöltözni, bizony magyar huszárruhát öltött magára magyar eszímával s nem ősgermán bocskort, vagy római szandált húzott lábaira. Vagy hol találjuk párját a világhíres magyar népviseletünknek? Az idegenek, akik hozzánk tévednek, nem győznek betelni népviseleteink bámulásával. Ők pedig már csak nagyra vannak kulturájukkal, — de ha szépet akarnak látni, hozzánk jönnek.

De ott van a mindennapi kenyér, annak mai, kelesztett formájú sütésére is mi tanítottuk meg Európát. Mi hoztuk be magunkkal Európába azt a buzaajt, amely sokáig, talán a vi-

lágháboruig, nálunk termelt egyedül. Mi adtuk a világnak a rugós, négykerekű kocsit is.

Ime, csak egy lélekzetre, amit felsoroltunk, mind mi adtuk a világnak.

De más téren sincsen szégyenkezni valónk.

Vagy talán a tudomány terén vagyunk olyan elmaradottak? Alig, hogy felvettük a kereszténységet, néhány század múlva főiskolákat emeltünk a tudománynak. Nagy Lajos király 1367-ben állította fel főiskoláját Pécsen, tehát Magyarországon előbb volt főiskola, mint a mai Németország területén s előbb állítottunk fel nyomdát, mint Ausztria, Angolország, vagy Spanyolország.

A könyvtárak közül a középkor végén a mi Mátyás királyunké volt számra nézve a második (a vatikáni volt csak nagyobb!), disztisére, pompájára nézve azonban egyetlen európai könyvtár sem vetekedhetett Mátyás felülmúlhatatlan Korviniáival! Hogy nem maradhattak meg felállított főiskoláink, azt a töröknek köszönhattuk s annak, hogy mi védelmeztük meg Európa népeinek békéjét minden keletről rátörő ellenség támadásától ezer éven át. Akkor is azonban, amikor már elpusztultak híres főiskoláink, nagyszámu magyar ifju kereste fel a külföldi híres főiskolákat, így tudjuk, hogy volt idő, amikor a bécsi egyetemen több volt a magyar, mint az osztrák hallgató. Vagy mai iskoláinkról beszéljünk? A mi magyar műegyetemünkről kikerült mérnökök keresettek és kapósak tudásukért az egész művelt világon!

De folytassuk tovább a sort a tudományok terén, voltak-e magyar tudósok, s ha igen, mit tettek azok az egyetemes tudományért?

Erre a kérdésre is könnyen megfelelhetünk.

Kezdjük a sort talán mindjárt a gyujtónál, vagy rossz magyar nevén a gyufánál, amelynek magya rember, Irinyi János volt a feltalálója. Gondolunk-e vajjon erre, amikor rágyujtunk cigarettánkra, vagy tüzet akarunk gyujtani vele?

Folytathatjuk a sort az anyák megmentőjével, Semmelweis Ignác-cal, a pesti egyetem hírneves tanárával, aki a gyermeket világrahozó édesanyák ezreit mentette meg azáltal, hogy megtalálta a gyermekágyi-láz okozóját akkor, amidőn bakteriológiáról még szó sem volt az orvostudomány körében.

Azután ott van Preysz Mór, a pesti reáliskola híres kémia-tanára, aki az egész világot megelőzve elsőnek használta a pasztörözésnek nevezett eljárást. (A tokaji bor utóerjedését ezzel akadályozta meg, a bort ugyanis 70—80 fok C-ra hevítve, megövtá az utóerjedéstől, amely így tisztán és akadálytalanul volt szállítható. A tej pasztörözésének fontossága!)

Meg kell emlékeznünk Kempelen Farkasról, a kiváló magyar tudósról és feltalálóról, akit korát messzire megelőzve elsőnek lépett fel a beszélő- és sakkozó gépeivel. De ugyancsak ő

találta fel a ma már szinte nélkülözhetetlen írógépet is, amelyet azután Remington tökéletesített. De kivette részét a gőzgép tökéletesítéséből is: gépénél már mozgó forgótengelyt alkalmazott s ezután jóval megelőzte James (Zsémsz) Wattot, akinek a forgattyu feltalálását tulajdonították.

Egész sereg feltalálás emléke fűződik a magyar Nemetz József nevéhez is. Így ő találta fel először az örök naptárt, a rétkapálót, a fűrészmalmot, a cséplőgépszerkezetét, az első sípládát, a kifelé és befelé nyitható ajtót, továbbá az első hátultöltő- és ismétlőpuskát, melyet ma is a bécsi arsenálban őriznek. Az ő találmányát használta fel később Manlicher. De neki köszönhetjük a villamos gyújtókészüléket is, továbbá az órával összekötött villamoslámpát.

A magyar származású Hell Miksa, a bécsi csillagvizsgáló igazgatója, korának legnagyobb tekintélyű csillagásza, a napra vonatkozó (a nap parallaxisa nagyságára) kapott számértéke ma is a legjobbnak van elismerve. Born Ignác kora legelső geologusa volt. Az amalgámozás alkalmazásáról irt korszakalkotó munkát. Czermák N. János egyetemi tanár az élettan kiváló művelője találta fel és szerkesztette meg először a gégetükröt (mesterséges világításra). Dr. Gruby István orvos volt a vattakötés első alkalmazója a sebészethen.

Talán valamennyi között legnagyobb jelentőségű volt a tudós Jedlik Ányos világhírű fizikusnak találmánya, aki a külföldi tudósokat megelőzve, elsőnek találta fel a dinamógép elvét és fedezte fel az elektromágneses rotációkat. A magyar Grossmann János készített először higanyos légszivattyút (légritkítót), míg a vérsavóval (szérummal) való gyógyításnak uttörője Fodor József budapesti egyetemi tanár volt.

De nemcsak a természettudományok terén voltak világhírűs az egész tudományos világban elismert nagy alakjaink, megtaláljuk a nagy magyar lángelméket a tudomány többi ágában is.

Kőrösi Csoma Sándor híres Ázsia-kutató és nyelvtudós volt, aki több, mint 40.000 tibeti szót gyűjtött össze, elkészítve a tibeti szótárt és nyelvtant. Az angol Ázsia-kutató Társaság halála után kegyelte és elismerése jeléül emlékoszlopot emelt sirja fölé, hogy messze távol hazájától is hirdesse a magyar lángelme nagyságát és dicsőségét.

Hogy csak a legnagyobbakat említsük, egy magyar tudóssal Xantus Jánossal végeztetett felfedező utakat az amerikai Egyesült Államok kormánya. Hermann Ottó neve ismeretes a világ minden ornitológusa (madártannal foglalkozó tudósa) előtt. Vámbéry Ármin világhírű orientalista (keletkutató), aki dervisruhában utazta végig Közép-Ázsiát. Eötvös Loránd báró, a világhírű fizikusnak a róla elnevezett precíziós ingáját, továbbá a nehézségi erő és a föld mágnesességének felkutatása terén tett munkálatait mindenütt ismerik a tudományos világban. Lóczy Lajos kiváló utazó s a Balaton tudós tanul-

mányozója volt, akinek neve messze a magyar határokon túl is ismert. Lenárd Fülöp korunk egyik legnagyobb fizikusa, aki a heidelbergi egyetemen tanított, a Nobel-díjat nyerte meg munkásságával. Biró Lajos, a kiváló zoológus (állattannal foglalkozó tudós) fedezte fel és tette ismertté az Ausztrália vidékén levő szigeteket. A ma is élő világhírű Ázsia-kutató: Stein Aurél is magyar származású. De felsorolhatnánk itt még rengeteg nagy, világszerte elismert magyar nagyságot, mint Bolyai Farkast és fiát, Bolyai Jánost, a kiváló matematikusokat, Hunfalvy Pált, a híres nyelvtörténészt, Horváth Mihályt, a nagy történetírót, Brassai Sámuel, az utolsó polihisztert (a tudományok minden ágában kiváló tudóst), Goldziher Ignácot, a nagy keletázsiai utazót s a keleti nyelvek világhírű tudósát, Bárány Róbertet, az upsalai egyetem magyar származású orvostanárát, a Nobel-díj nyertesét, Ybl Miklós és Lechner Ödön kiváló építészeket, Korányi Frigyes báró világhírű belgyógyász-orvost, Apáthy Istvánt, a nagy természettudóst, Fraknói Vilmos történetírót és ki tudná felsorolni valamennyit, akik mind-mind magyarok voltak s ott jártak a világ legnagyobb lángelméivel egy sorban a tudományok művelésében.

De irodalomban sem voltunk hátrább egyetlen egy népnél, nemzetnél sem. A mi Petőfi Sándorunkat egy nagy német irodalomtörténész, Hermann Grimm állította a világirodalom hat legnagyobb alakja közé. Van olyan költeménye, melyet több, mint 44 nyelvre fordítottak le eddig. Arany János, a magyar nyelv legnagyobb művésze Shakespeare-fordításai az eredetivel egyező értékű alkotások. Madách Imre diadalmas műve: Az ember tragédiája ma már megindult hódító útjára, hogy bejárja és elbűvölje a világot a magyar lángelme ragyogásával! Jókai Mór regényei már régen meghódították a világ olvasni szerető közönségét. Munkáinak 1924-ben 333 német, 101 lengyel, 37 orosz, 119 angol, 193 cseh, 61 finn, 25 svéd, 45 francia és 62 től kiadása volt! Regényeit még örmény és héber nyelvre is lefordították. Ugyanilyen szeretettel fordítják le idegen nyelvekre Mikszáth Kálmán nagyszerű műveit is. Szindarabjaink bejárják a világ színpadjait, a legkiválóbb mozirendezők sorában is ott találjuk a magyar nagyságokat. (Korda Sándor stb.)

Felmerülhet a kérdés, hogy hátha a képzőművészetekben mégsem érték el az európai nagy nemzetek színvonalát. Erre is azonnal megfellehetünk. A mi Munkácsy Mihályunknak nem kell cégér a világban, festményei angol és amerikai képtárakban áll, mint valamennyinek nagy büszkesége. Szinyei Merse Pál egyik képe, a „Majális“ ott diszlik a világ legnagyobb szerűbb festményei sorában a milánói galérián. Benczúr Gyula, a legnagyobb magyar történelmi festő képei világhírűek. Markó Károly, a tájképfestés világhírű mestere egyik remekét a firenzei Uffizi képtár őrzi. Kupeczky János és Mányoki

Ádám a XVIII. század első éveiben festették híres műveiket. De már sokkal előbb, XIV. században is voltak kiváló művészeink, a világhíres Kolozsvárytestvérek, Márton és György, akiknek művészete európai hírű volt. Egyik munkájuk, a sárkányölő Szent György lovasszobra ma is a csehek fővárosában díszszéleg. A jótósi Dürer Albert a békésmégyei Ajtós községben született s mint a világ egyik legnagyobb festőművésze halt meg. Képei, grafikai művei kincsei az európai és amerikai képtáraknak. Fadrusz János világhírű szobrászunk kolozsvári Mátyás szobrát, amelyet a párisi világkiállításon a nagy arany éremmel tüntették ki, az oláhok ma a magukénak tekintik. Pozsonyban lévő ugyancsak világhírű Mária Terézia lovasszobrát pedig a csehek rombolták le az európai műveltség nevében. Zichy Mihály gróf az orosz cári család festőjeként halt meg s ott festette világhírű képeit. A ma élők közül László Fülöpöt említjük, aki ma is Londonban él s készíti a történelmi nagyságok arcképeit. Lefestette többek között XIII. Leó pápát, Rampola bíborost, Vilmos német császárt, Viktória Augusztia császárnét, I. Ferenc Józsefet, Don Carlos portugál királyt, Edvárd angol királyt és Alexandra királynét, Rooseveltnél elnököt, s spanyol királyt és királynét, Mussolinit, XVI. Benedek pápát, XI. Pius pápát, Horthy Miklós kormányzót s a világ sok más jeles államfőfiát.

Hátra volnának még a zene magyar világhírességei. Talán mondanunk sem kell, hiszen magunk látjuk, milyen kapós a magyar nóta a világ rádióiban. Nem mulik el hét, hogy valamelyik külföldi leadóállomás ne kérne magyar nótát hallgatói számára a magyar rádió vezetésétől. De műzene terén is vannak büszkeségeink. Talán kezdjük a sort az éppen most ünnepelt Liszt Ferencel, a világhírű zongoraművésszel, aki a magyar nép csodálatos dalait dolgozta fel legszebb műveiben s tette a világ számára ismertté. Ott van Erkel Ferenc, a magyar operastílus megalapítója. Az ő magyar Himnusz-át játsszák minden olyan külföldi világeseménynél, ahol magyarok küzdenek a nemzetek között. Goldmarck Károly Sába királynője című operáját a világ minden operájában játsszák, Volkmann Róbert magyar származású zeneszerző éppúgy, mint Reményi Ede, a szintén magyar zeneszerző sok dicsőséget szerzett a magyar névnek. De most már csak a neveket sorolom fel hosszúra nyúlt előadásom megrövidítéséért. Világhírűek lettek a mi Kerner Istvánunk, az európaszerte ismert karnagy, Dohnányi Ernő, a világ legjobb Beethoven-játékosa, Hubay Jenő Cremonai hegedűse és Zephír című műve a rádiók kedvelt műsordarabja a világ minden táján, de nem maradnak ezek mögött Magyar csárdajelenetei sem. Poldini Ede nevét a Farsangi lakodalom, Szigeti József nevét hegedűjátéka tette világhíressé, Bartók Béla és Kodály Zoltán neve az

összeegyűjtött magyar népdalok által lett világhírű és ismert. A magyar Vecsey Ferenc külföldön is ünnepeztetett hegedűművésze a világnak, Lehár Ferenc dallamos operettjei, ugyszintén Kálmán Imre operettjei az egész világ színpadait bejárták nagy sikerrel. De itt vannak világhírű énekeseink is, akik bejárták már Európa valamennyi rádióleadóját, operáját. Kezdjük talán Basílides Máriával, s folytassuk Németh Máriával, Sándor Erzsivel, Alpár Gittával, s a férfiak közül Székelyhidy Ferenc dr.-ral és Svéd Sándorral, akik valamennyien csak a magyar kultúra és műveltség dicsőségét ismerlették el a világgal.

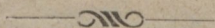
Utolsónak hagytam, de nem utolsó érdemben az a sok-sok európa- és világbajnok, akik a világ különböző porondjain, versenyterein szereztek dicsőséget a magyar színeknek s általuk a magyarságnak. Így csak röviden a magyar sport néhány ágát sorolom fel, amelyben szinte verhetetlenek voltunk. Ilyenek a kardvívás és a vízipólo s a többi sport is, hogy a labdarugást ki ne felejtjük, amelyben szintén elismert a magyar küzdőképesség s nem egyszer arattak már labdarugóink olyan sikert külföldi versenyeken, amely dicsőségére válhatott volna a világ bármely nemzetének is!

Ugy gondolom, elég volt a felsorolásból ennyi is. Pedig ki merné azt mondani, hogy ezzel teljesen ki is merítettük a magyar műveltség nagy, világviszonylatban is elismert nagyságait. Nem lehet hivatása egy rövid előadásnak, hogy mindezt itt részletesen kifejtse. Elégedjünk meg tehát egyelőre azzal, hogy nincsen okunk szerénykedni, vagy éppen szégyenkezni azért, hogy nem vettük volna ki részünket a világ népei között a műveltség emelésében és továbbfejlesztésében. Nincsen a tudományos világban és a művészetek között, ugyszintén a sportban sem olyan ág, vagy irány, amelyben számarányunkhoz mértén el nem értük, sőt, sok esetben azt messze túlmenően is, meg nem álltuk volna helyünket.

A világ ismeri és ismeri a mi értékeinket. Itt csak az a baj, hogy a legtöbbször nem ismerjük vagy nem értékeljük megfelelően kiváló tehetségeinket s nagyon hamar megfélekedezünk róluk, akikre a világ minden nemzete büszke volna s fennlen hirdetné dicsőségüket.

És most feleljünk meg arra, mit adtunk a világnak? Annyit mindenesetre, amennyivel megérdemeltük volna azt, hogy úgy bánjanak velünk, mint kulturemzettel s a trianoni bírák is felfigyelhettek volna ítéletük megalkotása közben a kívül, Páris templomaiban felhangzó déli harangszóra, amely minden nap egy magyar hadvezérnek Hunyadi Jánosnak a diadalát hirdeti a világnak, s azt, hogy a keresztény Európát a magyar mentette meg akkor a pusztulástól!

Vicsay Lajos.

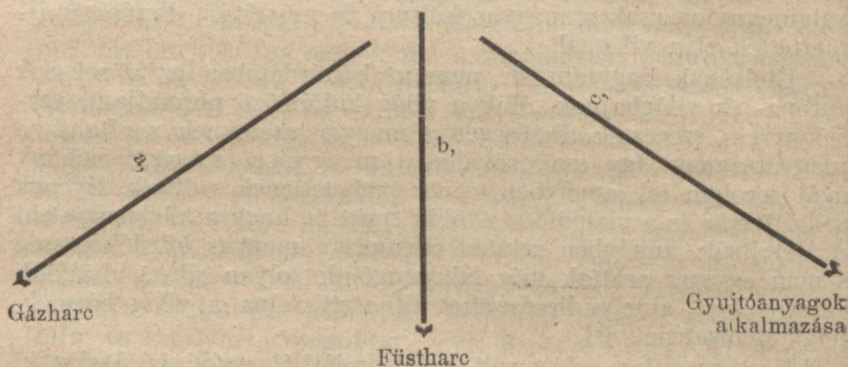

Gázharc

II.

A vegyi háboru az a harci mód, midőn a különböző anyagok fiziológiai hatásával érünk el eredményeket. A kémiai háboru jellegzetessége tehát az, hogy u. n. véres veszteségei nincsenek.

A kémiai háboru több csoportra osztható és pedig:

a) A gázharcok élettani hatást fejtenek ki, melynek eredményeként az ellenséges harcos harckésztsége csökken.

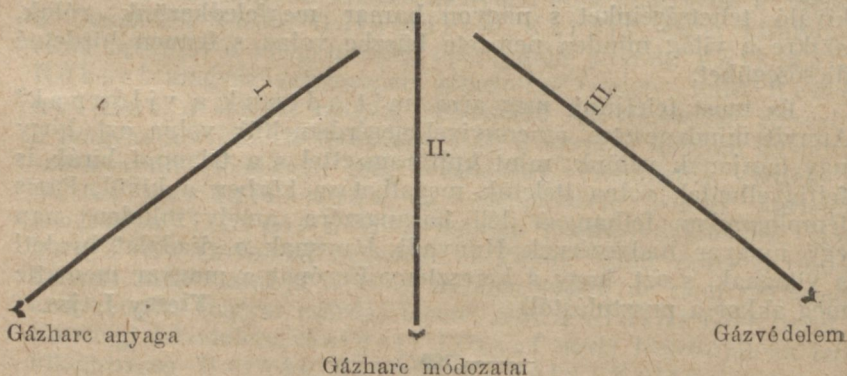
b) A füstök alkalmazásával leplezni akarjuk harci cselekedeteinket, vagy az ellenséget látásában gátoljuk. A füstöknek élettani hatása nincs.

c) A gyújtó anyagokat égethető testekkel összekeverve, azok a testeket lángra lobbantva elégetik.

Ez anyagok egyike sem választható el élesen egymástól, sőt törekedni kell mindenkor ezeknek együttes alkalmazására.

Jelen munkámban csak a gázharcra fogok foglalkozni.

A gázharcnak három része van:

I.

A GÁZHARC ANYAGAI.

A gáz fegyverként éppen úgy használható, mint a többi fegyverek: támadás és védelemre egyaránt alkalmazható. A gázt általában csak élő célok ellen használjuk.

A gázanyagoktól elsősorban nagy hatást követelünk. Valamely harci anyag vagy eszköz hatásosságának elbírálásánál két dolgot kell mérlegelnünk:

1. Az effektív (tényleges) hatást, mely mindenki által tényleg észlelhető, avagy érezhető. Például a gránát szétszaggat valakit; ezt mindenki látja, aki a szerencsétlen egyén közelében van.

2. A lélektani hatást, mely az egyének lelkében megy végbe, s így más által nem észlelhető. Ilyen eset például, ha valaki a gránát robbanástól megijed; azt csak az illető érzi a benső megrázkódtatás következtében s a pillanatnyi ijedtség után, nyoma sem marad a kellemetlen érzésnek.

A háboruban különösen a lélektani hatásokra fektettek nagy súlyt. (Pergőtűzek.) Az ilyen lélektani hatásoknak sokszor effektív nyoma egyáltalán nincs, de az ember lelkiereje meginog. És éppen ezért a lélektani hatások igen sok esetben fontosabbak és eredményesebbek, mint az effektív hatások.

A harci gázok lélektani hatása összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint a többi harcanyagok bármelyiké. Valamely gázanyag hatásosságát döntően befolyásolják a következő tényezők:

a) Fizikai tényezők; melyek:

1. A gázanyagnak a levegőre vonatkoztatott sűrűsége. Itt alapfeltétel, hogy a gáz fajsúlya nagyobb legyen a levegőénél, mert csak ez esetben fogja a gáz megfeküdni a terepet. Hiába a legmérgezőbb valamely gázanyag, harcra nem használható ha a levegőnél kisebb fajsúlyu. Ilyen volt a franciák Vencenit-je, mely rendkívül mérgező, de gyorsan illó gáz volt.

2. A gáz illanósága, vagyis azon sajátossága, mely szerinti a gáz szabad levegővel érintkezve magától elpárolog. Minél illóbb valamely gázanyag, annál rövidebb idő alatt párolog el. Minél magasabb a gázanyag forráspontja, annál nehezebben párolog.

Ezek alapján katonai szempontból megkülönböztetünk: illanó és tapadó gázokat.

Az illanóság mértéke az a szám, mely megmutatja, hogy normális hőfokon az illető gázanyag hány grammja foglaltatik a levegő egy m^3 -ben gáz alakjában. Például a bromaceton gáznál egy m^3 levegőben 30.000 mm^3 bromaceton van.

Minél nagyobb az illanósági szám, annál könnyebben alakul át az anyag gázzá. A maradó gáznak is oly anyagnak kell lennie,

hogy elpárolgó mennyisége a gázanyag halált okozó mennyiségét sokszorosán fölülmulja. Ez alatt értendő, hogy valamely gáznak annyira kell gőzölögnie, hogy a levegőbe annyi mérgező anyag kerüljön, amennyi az ellenfél harcképtelenné tételére szükséges.

A fentebb említettek éles határvonallal a gázanyagokat szinté természetsszerűleg 2 csoportra osztják: a támadó és védő gázok típusára.

Harci célokra általában is használandó területet csak oly gázzal fogok előtenni, mely gyorsan elpárolog. Tehát illógázt fogok használni. Ebből következik, hogy minél illóbb valamely gázanyag, annál inkább alkalmas az a támadásra.

A védekező gáztól pedig azt követeljük, hogy a terepet hosszú időn át feküdjé meg: az ellenség azon áthaladván, gázmérgezett legyen. E célra maradó gázanyagok használandók.

A gázanyagok fagypontjának ismerete is szükséges. Sok gázanyag ugyanis télen, vagy borongós hőmérsékleten alul szilárd állapotba kerül. Ezeknek töltése tehát körülményes. Ilyen az ugynevezett Lost anyag, mely folyadék már $+13^{\circ}\text{C}$ -on megfagy. Ennél fogva oly anyagot kell töltés előtt hozzákeverni, mely télen is cseppfolyós állapotában megtartja.

A gázanyag elnevezés nem vonatkozik az illető anyag halmazállapotára.

b) Kémiai tényezők. Ide tartoznak:

1. Vizállandóság és fémállandóság. A gázanyagoknak raktározás következtében nem szabad változást szenvedniök. A fémeket megtámadniok nem szabad, mert az ily gázanyagok rendkívüli nagy veszélyt jelentenek, ha tartályaik falát átmarva idő előtt kiömlenek.

2. A gázanyag kémiai jellege. Ismeretes, hogy van:
savanyu,
bázisos és
közömbös kémhatásu gázanyag.

A világháboruban alkalmazott harci gázok legtöbbje savanyu kémhatásu volt. Ezek ellen a védekezés igen könnyű volt. Mert nyilvánvaló, hogy az olyan gázvédő eszköz, melyben lúgos vegyület szerepelt, — ami a sav halálos ellensége — kimerüléséig savanyu kémhatásu gázok ellen védett. Legveszélyesebbek a közömbös kémhatásu anyagok, mert ezek megkötése a legkörülményesebb. S ezért a jövő háborujában főként ilyen harci gázok hatásával kell majd számolnunk.

c) Élettani tényezők:

A gázanyagok általában oly módon hatnak, hogy az emberi, vagy állati szervezetbe kerülve bizonyos szervek működését akadályozzák, vagy teljesen meg is bénítják.

A gázanyagok a test kapuin át jutnak az emberi szervezetbe. Ily kapuk: a szem, orr, száj, fül s végül az egész bőrfelület. Minél nagyobb az a felület, melyen át a szervezetet megtámadja, annál

veszélyesebb a gázanyag, mivel ez esetben igen körülményes az ellene való védekezés. Ilyen rendkívül veszélyes gázanyag volt a világháborúban a Lost, mely az emberi test egész felületét megtámadta, ruhán, avagy állati bőrön keresztül is. Egyedül a gummi védett ellene.

A szervezetbe kerülő gázokat, az ott kifejtendő hatás tekintetében felosztjuk:

könnyeztető,
tüszkölésre, hányásra ingerlő,
fullasztó,
mérgező és
maró gázokra.

Katonai szempontból ezeket élettani hatás tekintetében két nagy csoportba foglaljuk:

ingerlő és
mérgező hatásuakra.

A gázanyagok legnagyobb százaléka ingerlő hatást fejt ki. Ezen inger az egyszerű könnyezéstől és köhögéstől kezdve sokféle változatban fordulhat elő. Ez ingerlő gázok ingerlő ereje változó s ennek mértéke és kifejezője az elviselhetetlenségi szám, mely kifejezi, hogy hány milligramm gázanyag elviselhetetlen egy m³ levegőben. Minél kisebb a szám, annál izgatóbb az anyag. Vannak oly anyagok, mint például a Clak I., melyből már 1 milligrammnyi is elviselhetetlen egy m³ levegőben. Az ingerlő gázok célja csupán az, hogy az ellenséget gázálarca alá kényszerítve, azt ezáltal harci tevékenységében gátoljuk, illetve korlátozzuk. Ilyen ingerlő anyag például a lazomaceton, vagy kémiaiilag „B”-anyag, mely közönséges viszonyok között pusztán könnyezést idéz elő, miből kifolyólag a gázálarcok vizsgálatainál és gázharci gyakorlatoknál használják.

(Folytatjuk.)

Hrabák István.

Gyakorlati fogások és eljárások

K. J.-né Nyiregyháza. Hogyan fegyelmezzek az „új iskolában?” — írja Ön hozzánk intézett levelében, Asszonyom. A munkától tiltam-e el az arra rászolgáló gyermeket, vagy vonjam meg tőle szeretetemet? Mindkettő bajt is okozhat. Ha attól a munkától tiltom el, amit el kell végeznie, akkor elmarad, ami nem lehet célja a büntetésnek. Viszont a szeretetet sem vonhatom meg tőle, enélkül nem lehet nevelni. Erre kéri tanácsunkat.

Hogy az iskolai munka lehetséges legyen, szükséges bizonyos külső rendet megállapítani, s gondoskodni arról, hogy azt mindenki megtartsa, akár a régi, akár az „újiskola” fegyelmező eljárásával élünk is. A fegyelmezésnek kétféle módját kell megkülönböztetni.

Egyik a rendtartás, a másik az erkölcsi akarat képzése. A rendtartást nevezik kormányzó fegyelemnek, kormányzásnak, igazgatásnak is, az erkölcsi akarat irányítását irányzó fegyelmezésnek, jellemképzésnek, vezetésnek, vagy pusztán fegyelmezésnek, szemben az igazi kormányzással.

Bizonyosan az volna a legideálisabb állapot, ha egyáltalában nem volna szüksége ugynevezett fegyelmezésre sem a tanítónak, sem az iskoláknál a tanulók összessége által arra kijelölt meghatalmazottaknak. Mivel azonban emberek vagyunk, jók és rosszak, tanácsunk a következő. Nagyon fontos, hogy a tanulókat a tanító kellően foglalkoztassa. Mindig, minden órára meghatározott (előrel) tervvel kezdődjön a munka s foglalja le a tanuló egész idejét és minden figyelmét. Ha ezt tesszük, a tanulónak eszébe sem jut rendetlenkedni. Az azonban lehetetlenség, hogy amikor csendet követelünk a gyermekektől, azok valóban tétlenül üljenek helyükön. Hiszen gyermekről van szó, aki legfeljebb percekig tudja betartani ezt a kívánalmat. A jó tanítás fegyelmezés is egyuttal. És ne higye, Asszonyom, hogy annál a tanítónál van jó rend, aki egyebet sem tesz, mint rendet csinál. A jó rend nem lehet öncél, hanem csak a közös munka érdekében szükséges. Ezt kell éreznük a tanulóknak is. Ott lesz jó rend, ahol mindannyian közreműködnek a tanulók a rend fenntartásában, mert mindnyájan tudják, hogy az a közös munka érdekében elengedhetetlenül szükséges.

De sokszor a leglelkesebb tanító óráján is elkaliódik valamelyik gyermek figyelme. Mit csináljunk akkor? A fegyelem egyik legfőbb öre a tanító szeme, amely végiglát az osztályon. Ha valamelyik gyermek eltér a jó rendtől, azt figyelmeztetjük előbb csak tekintetünkkel, vagy valami kézjellel, olykor beszédünkben való megállással. A fegyelmetlenségnek legtöbbször egyéb okai is vannak, mint a tanuló gyenge figyelőképessége. Nehéz a rend helyreállítása zajongó osztályban, ha a tanulók az előző órában magukra voltak hagyva. De ne veszítsük el ilyenkor sem türelmünket, sem hidegvérünket. A nyugalom a fölény jele, az izgatottság és bosszankodás csak azt mutatja, hogy a tanulók vannak fölényben. Az is célravezető, ha a tanító azonnal ki tudja választani a rendetlenkedőket, ezeket külön állítja azzal, hogy majd az óra végén elintézzük az ügyet! Helyre lehet állítani a fegyelmet úgy is, hogy olyat mondunk a zajongó osztályban, amivel lekötjük a figyelmet s ezzel a többséget megnyertük. A fegyelmi esetek elintézése feltétlenül az óra végére hagyandók, nehogy kizökkenjünk a tárgy keretéből, mert a tanulók figyelmét és érdeklődését nagyon nehéz azután oda visszaterelni. Volna még egy kiváló eszköz: az osztály jószellemének megteremtése, ezt azonban csak a tanító egyénisége tudja megalkotni.

Próbálja meg Asszonyom az itt felsorolt módokat s nagyon örülnénk, ha a tapasztaltakról mielőbb értesítene. Addig is szeretettel üdvözljük!

Szerkesztői üzenetek

Magyarország természeti és művészeti kincsei című cikkünket jelen számunkban a feltorlódt anyag miatt nem folytathattuk, így azt következő számunkban közöljük tovább.

R. I. Budapest. Szíves üdvözlétét nagyon köszönjük. Mi mindig a csendes munka híve voltunk s igyekeztünk magunkról mennél kevesebbet mondani: munkánk beszéljen rólunk! Az olyan levelek, mint az Öné is, a legnagyobb elismerés számunkra. Szeretettel köszönjük!

K. P. Somogyvár. A Tanítók Tanácsadója már készülöben van s a közeljövőben — legkésőbb 1936. tavaszán — megküldhetjük. Addig is türelmet kérünk.

L. K.-né Celldömölk. Egyáltalán nem zavart bennünket kérdésével. Mindig örömmel állunk rendelkezésére olvasóinknak. A kért kirándulási tervezetet a következő számunkban közöljük. Szerkesztőnk tízéves működése a bizonyíték arra, hogy a régiék maradtunk mindebben. Üdvözlét!

Laprendelést, könyvrendelést és előfizetést a következő címre kérjük küldeni:

Gyakorlati Pedagógia kiadóhivatala

Szeged, Kálvária ucca 5.

Tisztelt Kartárs Ur!

Olvassa át és amennyiben a lapra ennek dacára sem óhajt előfizetni, úgy kérjük annak mielőbbi visszaküldését, mert ellenesetben **előfizetőnek tekintjük.**

Esetleges félreértések elkerülése miatt tisztelettel értesítjük, hogy a *Gyakorlati Pedagógia* számaiban közölt költemények, dalok, előadások, előadásra alkalmas szindarabok, stb. előadási jogát a szerzői jog értelmében mindazok megszerezték, — külön engedély kérése nélkül is, — akik lapunkra, a *Gyakorlati Pedagógiára* előfizettek, vagy előfizetési szándékukat közölték kiadóhivatalunkkal (Szeged, Kálvária-ucca 5. sz.). Másokkal szemben minden jogot fenntartunk.

Ezt olvassa el! Minden tanítót érdekel!
Iskolai könyvtárból nem hiányozhat!

1936 TAVASZÁN MEGJELENIK
A GYAKORLATI PEDAGÓGIA
KIADÁSÁBAN

A Tanítók Tanácsadója,

amely

EZER nevelési kérdésre megfelel,
EZER tanácsot ad a magyar tanítónak
EZER ügyében segíti meg,
EZER felvilágosítást ad,
EZER dologban tájékoztatja,
EZER utbaigazítással

mindazokat, akik hozzáfordulnak s átolvassák!

EZER OLYAN TUDNIVALÓT KÖZÖL,
AMIT MA MINDENKINEK TUDNI KELL!

Ez a minden tanítónak NÉLKÜLÖZHETETLEN TANÁCSADÓ eligazít MINDEN NEVELÉSI-, ILLETMÉNYÜGYI-, ISKOLAI-, ISKOLÁNKIVÜLI- A MINDENNAPI ÉLETBEN SZÜKSÉGES KÉRDÉSBEN S UTMUTATÁST AD MINDEN KÉRDÉSRE, amire A MAGYAR TANÍTÓ KÉRDEZI

Ez a több mint 320 oldalon megjelenő, eddig egyedülálló mű, csak a Gyakorlati Pedagógia előfizetői számára lesz kapható 1 pengő 80 fillérért. Bolti ára 8 pengő

MEGKAPJAK MINDAZOK KEDVEZMÉNYES ÁRBAN, AKIK A GYAKORLATI PEDAGÓGIA CÍMŰ FOLYÓIRATRA ELŐFIZETNEK.